

BASHKIM SHEHU
TRIPTIKU I MAGJISTARËVE
ROMAN

BOTIMET TOENA

BASHKIM SHEHU

TRIPTIKU I MAGJISTARËVE

roman

BOTIMET TOENA

Tiranë, 2019

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo

Redaktore: Anrila Spahija

Korrektore letrare: Petrina Ago

Përkujdesja grafike dhe kopertina: Elsa Hajderaj

Në kopertinë: pikturë "Zogu rrufe i verbuar nga zjarri i hënës",

Joan Miró-s

ISBN 978-9928-277-63-3

© Autori dhe *Botimet Toena*

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollësja", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

Email: redaksia@toena.com.al

botimet.toena@gmail.com

www.toena.com.al

Për Edlirën, që u lind në ditën dhe muajin
kur po e filloj këtë libër.

PARATHËNIE E AUTORIT

Rrëfimet e këtij triptiku nuk vijnë njëri pas tjetrit në mënyrë drejtvizore. Struktura e tij i ngjan asaj të ndërthurjes së serialeve televizive *të ndryshme*. Për shembull, të hënën jepet episodi i parë i një seriali, të martën jepet episodi i parë i një seriali tjetër, të mërkurën, i një tjetri, e kështu me radhë, të enjten, të premten, të shtunën, të dielën; pastaj, të hënën e javës së dytë jepet episodi i dytë i serialit të parë, të martën jepet episodi i dytë e serialit të dytë... e kështu me radhë gjer në mbarim të javës, dhe në të njëjtën mënyrë gjatë javës që pason... Ose me ndryshim radhe, sikurse në këtë libër, i cili, si çdo triptik, përbëhet nga tre rrëfime, por që ndërpriten nga njëri-tjetri më se një herë.

Fillon me rrëfimin e titulluar *Vorbulla*; pastaj ky ndërpritet nga pjesa e parë e rrëfimit *Mjegulla e purpurt*; kjo pjesë ndiqet nga rrëfimi *Qielli i nëndheshëm, ose Dyzimi në pasqyrën magjike*, i cili, sikurse ka dy tituj, ka dy pjesë, por, ndryshe nga dy rrëfimet e tjera, shtjellohet pa ndërprerje nga fillimi në fund dhe, duke qenë më i shkurtër dhe i pandarë, është njëfarë qendre ose njëfarë bërthame e këtij triptiku, ose strumbullari i vorbullës së tij; pastaj vjen pjesa e dytë e rrëfimit *Vorbulla*; pastaj, pjesa e dytë e rrëfimit *Mjegulla e purpurt*; pastaj, pjesa e tretë dhe e fundit e *Vorbullës*; dhe,

në fund fare, pjesa e tretë ose epilogu i rrëfimit *Mjegulla e purpurt*.

E koklavitur? Të sugjeroj, lexues, t' i ndjekësh sipas radhës në të cilën janë renditur në këtë libër, jo me kapërcime nga njëri rrëfim te tjetri për të ndjekur çdonjërin nga fillimi në mbarim. T' i ndjekësh si të ishe, pra, duke parë në televizion episode serialelesh të ndryshme. Tre rrëfimet lidhen mes tyre nga prania e një lloji të caktuar personazhi në çdonjërin prej tyre, e dikujt që mund të quhet magjistar, njeri çudibërës, njeri me aftësi mendore të mistershme për të parashikuar të ardhmen, ose që shihet si i tillë, dhe nga raporti i pushtetit të tyre me njerëz të pushtetshëm në kuptimin që i japim zakonisht fjalës pushtet. Por kjo është e vetmja lidhje e dukshme midis tre rrëfimeve që përbëjnë triptikun. Të tjera gjëra që mund të duken sikur i lidhin, sikur të çojnë nga njëri te tjetri, janë pista të rreme, shtigje të rreme. Lidhja më thelbësore është e padukshme dhe ndoshta e pathënshme. Gjithsesi, tre rrëfimet janë shkruar si një e tërë e vetme dhe për t' u lexuar në rendin e lartpërmendur.

Për të parin, që titullohet *Vorbulla*, kam shfrytëzuar kryesisht librin *Magjistarët e Hitlerit - Astrologë dhe fatthënës në shërbim të Rajhut të Tretë*, nga Jesús Hernández, duke e plotësuar me të dhëna nga Mel Gordon, *Erik Jan Hanusen, parashikuesi çifut i Hitlerit*, dhe nga Arthur J. Magida, *Seanca naziste: Historia e çuditshme e fatthënësit çifut në rrethin e Hitlerit*. Rrëfimi *Qielli i nëndheshëm...* u është borxhli miqve të mi Jung Chan dhe Jon Halliday për librin e tyre *Mao, historia e panjohur*, po gjithashtu, ndonëse në një masë të vogël, një recensionin shumë interesant në

New York Times për librin *Komploti dhe vdekja e Lin Biaos*, nga Yao Ming-le. I treti i rrëfimeve, ose ai që mbaron i treti dhe i fundit, *Mjegulla e purpurt*, më saktë pjesa e parë e tij, mbështetet kryesisht dhe gjerësisht në një përmbledhje kumtesash të konferencës shkencore *Okultizmi në kulturën moderne ruse dhe sovjetike*, në veçanti të “Hyrja”, nga Bernice Glatzer Rosenthal, dhe të kumtesat “Burimet okulte të realizmit socialist: Gorki dhe teoritë e fillimshekullit XX për zhvendosjen e mendimeve”, “Magjia e fjalëve”, “Rrënjët fjodoroviane të stalinizmit” dhe “Magjia e teknologjisë në letërsinë e hershme sovjetike”, përkatësisht nga Michael Agursky, Irina Gutkin, Dmitri Shlapentokh dhe Anthony Joseph Vanchu. Përpos burimeve të lartpërmendura, disa gjëra i kam gjetur “duke kërkuar andej-këtej në internet”, siç thotë njëri nga protagonistët. Për të tjerat, *last but not least*, me librat dhe kompjuterin mbyllur, mbylla edhe sytë, për t’u endur në labirintet e imagjinatës ashtu si një kafshë e verbër.

VORBULLA

Horoskopi im jam unë.

Adolf Hitler

Erik Lars Jasperseni lindi më 2 qershor 1889, në qytetin e vogël ose fshatin e madh Krumlovë të Bohemisë, Böhmisch Krummau, siç quhej asokohe, sot Český Krumlov në Republikën Çeke. Emri i tij i vërtetë, emri me të cilin u regjistrua në gjendjen civile, është Herman Haim Shtajjnshajder, me ndajshtimin “mashkull çifut”. Atë ditë, ai që do të bëhej *Führer*-i ishte një foshnjë jo më shumë se një muaj e gjysmë, e lindur jo më larg se 100 kilometra në vijë ajrore, në qytetin e vogël ose në fshatin e madh Braunau am Inn, afër kufirit ndërmjet Austrisë, apo Austro-Hungarisë së asaj kohe, dhe Gjermanisë. Quhej Adolf Hitler, ose Hiedler sipas mbiemrit të gjyshit nga babai, me variantet Hüttler dhe Hittler dhe që mendohet se e ka zanafillën te mbiemri çek Hidlar ose Hidlarek. Shenja e tij zodiakale ishte Demi, shenjë ktonike, e Dheut, apo e Nëndheut, ndërsa ajo e Shtajjnshajderit, pra e Jaspersenit, ishte shenja e Binjakëve, së cilës i përgjigjet elementi Ajër,

që nuk është në armiqësi me Dheun siç janë mes tyre dy elementet e tjera, Zjarri dhe Uji, ndonëse është i kundërt me Dheun për nga vetitë fizike, teksa në rrafshin shpirtëror, sipas manualeve më të vjetra të astrologjisë, kjo është një kundërti komplementesh, plotësuesish të ndërsjelltë. Madje, sipas disave prej astrologëve të panumërt që kanë hartuar horoskopin e Adolf Hitlerit para dhe pas vdekjes, i bie që shenja e tij zodiakale të ketë qenë Dashi, Aries, kafsha diellore, gjë që duhej të paracaktonte një prirje edhe më të fortë mirëkuptimi mes tij dhe Jespersenit, apo madje një tërheqje të ndërsjelltë midis tyre, të mbrothësuar nga yjet si diçka e pashmangshme ose pothuaj e pashmangshme, dhe kështu ndodhi vërtet për njëfarë kohe, kur të dy u ngjitën njëherësh në zenitin e tyre përkatës. Gjithsesi, të tilla ndarje kalendarike të shenjave të Zodiakut, ose më mirë të njërës prej Zodiakëve, të atij të grekëve, i cili në ato vite ishte i vetmi që përdorej në Europë, nuk pasqyrojnë faktin se, në dy mijë vjetët që kanë rrjedhur qysh se u ngulitën njëherë e përgjithmonë dymbëdhjetë shenjat e tij, ka ndodhur një zhvendosje, sado e pandjeshme, po me përmasa marramendëse, e boshtit rreth të cilit rrotullohet rruzulli tokësor. Për pasojë, në një pjesë të madhe të datave, në mos në pjesën më të madhe, duhet të ndryshojë edhe yllësia tejdiellore e shenjës përkatëse, e bashkë me të edhe parashikimet e fateve të njerëzve dhe të gjithçkaje tjetër këtu në rruzullin tokësor.

Për fëmijërinë dhe rininë e Erik Lars Jespersenit, domethënë për jetën e Herman Haim Shtajnshajderit

në kohën që ende nuk ishte bërë Jespersen, dokumentet mungojnë. Për jetën e tij të mëpasme, duhet të kenë qenë të shumta dhe të shumëllojshme, po të gjykohet nga ato që kanë mbetur. Pas vdekjes së tij, ose më mirë pas vdekjes së tij të parë, që ndoshta ka qenë vetëm zhdukje, nacionalsocialistët, sepse jemi në vitin 1933, zhdukën një pjesë të madhe të tyre dhe ajo që mbeti duhet të jetë shumë pak po të mund të krahasohej me ato që u zhdukën, dhe një gjë e ngjashme ndodhi edhe jashtë Gjermanisë, dhe sidomos gjatë Luftës së Dytë Botërore. Në Shtetet e Bashkuara, për shembull, ku Jesperseni kishte fituar shumë popullaritet para vdekjes së tij të parë, një studio e Hollywood-it po përgatiste më 1942 një film për jetën e tij dhe ja, xhirimet u ndaluan pikërisht në kuadër të propagandës së luftës kundër nazizmit dhe antisemitizmit, sado e çuditshme të duket. Madje, kjo farë tabuje do të vazhdonte për dekada të tëra edhe mbas luftës në botimet më të rëndësishme historiografike lidhur me Gjermaninë e viteve njëzet dhe tridhjetë. Shumë e çuditshme, apo jo? Megjithatë, gjurmë të jetës së tij kanë mbetur, po si jo, nëpër arkiva të ish-Rajhut apo në hemeroteca të vendeve të tjera, kryesisht për periudhën e famës së tij, dhe një sërë historianësh, sidomos nga ata të specializuarit për fushën e aftësive mendore paranormale ose për historinë e vonë të fatthënieve dhe të astrologjisë, kanë arritur ta rindërtojnë skeletin e biografisë së Erik Lars Jespersenit ashtu sikurse paleontologët arrijnë të rindërtojnë prej ndonjë ashti fosil apo madje prej ndonjë gjurme fosile skeletin e një gjallese që ka jetuar në këtë rruzull qindra miliona vjet më parë. Dhe, më anë tjetër, ashtu sikurse nga një skelet mund të

rindërtohet e tërë morfologjia e një qenieje, në të njëjtën mënyrën mund të rindërtohet e tërë biografia e këtij njeriu aspak të zakonshëm. Ndërsa për fëmijërinë dhe rininë e tij burimet janë gojore dhe burimi i mbramë, zanafillor i tyre, është ai vetë, me çfarë u ka rrëfyer kureshtarëve rrotull tij, kur tashmë ishte bërë i famshëm, në vitet e shndritshme të jetës pra, për fillimet e saj të mugëta.

Herman Haim Shtajnsnajderi ishte fryt i një dashurie dhe i një martese të palejueshme, ose të gabuar. I ati, Julius Shtajnsnajder, ishte aktor teatri dhe në verën e vitit 1888 ndodhej në turne me trupën e tij në qytetin Çernovic, që ishte kryeqendra e Bukovinës austro-hungareze dhe udhëkryq jo vetëm gjuhësh si rrjedhojë e bashkëpranisë së gjashtëdhjetegjashtë kombësive të mëdha e të vogla ose shumë të vogla, po edhe udhëkryq shkëmbimesh të vrullshme dijesh, ëndrrash dhe mallrash. Emri i tij, paksa i përçudnuar, Shnajdshtajner, figuron si aktor në rolin e Bishës në një përshtatje teatrore të rrëfenjës *Bukuroshja dhe Bisha* nga Madame de Genlis, lajmëruar në rubrikën e spektakleve nga një gazetë lokale, e datës 2 gusht 1888, gazetë e botuar në polonisht, një nga gjuhët e shumta të qytetit. Në ditët e atij turneu teatror, Julius Shtajnsnajderi u njoh me Frida Kohenin, bijën njëzetedyvjeçare të një tregtari të kamur gëzofësh, ia rrëmbeu zemrën si me magji, apo si t'i kishin bashkuar zemrat e tyre me anë të ndonjë magjie të ndërsjelltë dhe, në mbarim të turneut, ajo e ndoqi pas duke ikur nga shtëpia atërore natën, vjedhurazi, sepse

i ati, njeri i prerë dhe i sertë, ishte kundër çdo martesë të parakohshme të Fridës së tij të bukur, ose kundër çdo martesë që i dukej atij e parakohshme, e aq më pak mund të pranonte të kishte dhëndër një copë aktor!

Por kjo martesë e nënës së ardhshme të Hermanit ishte e palejueshme ose e gabuar jo thjesht në kuptimin e mosdashjes së babait të saj. Ishte e tillë sidomos për gruan e re, një martesë e ndaluar dhe, prandaj, e mynxyrshme, e përshkuar prej vuajtjesh që do t'ia brenin shpirtin, dhe që do përfundonte shpejt me vdekjen e saj të parakohshme. Hermani i vogël nuk e kuptonte dhe nuk e shpjegonte dot shkakun e brengave sfilitëse të nënës. E shihte dita-ditës të pikëlluar, duke i rrjedhur lotët faqeve herë pas here ashtu si pa shkak, e zbehur dhe e përfikur ngaditë e më tepër, dhe e mbytur ngaherë e më ligisht prej një kolle dërrmuese. Shkaku i dukshëm i vdekjes së nënës ishte sëmundja e mushkërive të saj, po Hermani, sado që ende i vogël, ajgëtonte diç tjetër, një mister të tmerrshëm, rrëqethës. Ishte njëmbëdhjetë vjeç kur i vdiq nëna. Më vonë, me kalimin e viteve, ndjesia e mjegullt fëmijërore do bëhej për Jespersenin një tundim i vazhdueshëm për ta zhbiruar atë mister. U përpoq fillimisht nëpërmjet hartës së saj zodiakale, porse i duhej edhe ajo e gjyshit, e babait të saj. Për këtë iu desh të paguante dikë në regjistrat e gjendjes civile të Çernovicit, që tashmë i përkiste Rumanisë, dhe të gjente kësisoj datën kur kishte lindur gjyshi. Nga përqasja e horoskopëve, duke përdorur njëkohësisht njohuritë e fituara në saje të frekuentimit të ndoca qarqeve vjeneze që rravgonin guximshëm në kufijtë e spiritizmit dhe të dukurive të telepatisë, ashtu si në ujëra

të pazbuluara të një oqeani në skajin e mbramë të botës, në kufijtë e mosqenies, nga përqsasja e dy hartave zodiakale, pra, Jesperseni arriti në një përfundim që iu duk se gjithmonë e kishte ditur: nëna e tij, bukuroshja Fridë, ishte ajo që e kish vuajtur më shumë largimin nga vatra e fëmijërisë, ku e ku më thekshëm se i ati. Më anë tjetër, ai u ndje i lehtësuar njëherë e mirë që nuk mund t’ia vinte fajin babait të vet. “Bisha e përrallës nuk ishte babai im, ai vetëm e ka luajtur në skenën e teatrit, ndërsa në botën reale Bisha ishte babai i saj”, do t’i thoshte vite të tjera më vonë Jesperseni një gazetari që përgatitej t’i shkruante biografinë. Gjyshin e panjohur e urrente me të gjitha fuqitë e shpirtit.

Pasi mbeti jetim nga nëna, Hermani, që kishte qenë gjithmonë shumë i lidhur me të atin, u lidh me të edhe më fort. Si për ta zhbërë atë kapitull të jetës, atë e bir u shpërngulën mbas një kohe të shkurtër nga qyteti Boskovic i Moravisë dhe u vendosën në Vjenë. Mirëpo, ngaqë s’kishte me kë të rrinte në shtëpi gjatë kohës që i ati shkonte në turne teatrore me trupën, djali u detyrua ta ndiqte kudo dhe jeta e tij u shndërrua kësisoj në endje të herëpashershme nëpër qytete të mëdha e të vogla të tre perandorive. Dhe, shumë shpejt, bota e ëndërrt e skenës e tërhoqi me një forcë ngashënjyese që i kaploi shpirtin. Qysh në moshën katërmëdhjetë vjeç, hyri edhe ai në trupën e teatrit, ndonëse si aktor në role të dorës së dytë, ndonjëherë edhe role femrash. Por, nga një udhëkryq në tjetrin, nuk vonoi të zbulonte parapëlqimin e tij për shfaqje të një lloji

tjetër, dhe në moshën shtatëmbëdhjetë vjeç ndërroi skenën e teatrit me arenën e cirkut. Një shtysë mund të ketë qenë edhe nevoja për t'u ndier i pavarur, për të mos mbetur nën hijen e babait, po gjithsesi shkas për këtë u bë edhe dashuria e tij e parë, ose dalldia e tij e parë erotike, jetëshkurtër, po e vrullshme, *cherchez la femme*, siç tha drejtori i cirkut që më së fundi pranoi ta merrte në trupën e vet. Udhëkryqi i radhës ishte Trieste, dhe ajo që e bëri Hermanin të fluturonte në qiejt e erosit gjatë çastesh që do t'i dukeshin pa mbarim ishte zhvirgjëruesja e tij, trapeziste e një cirku shëtitës, një femër biseksuale që e kishte parë Hermanin të luante një rol femëror dhe që iu tipos ta merrte në shtrat kur mësoi se ishte mashkull. Mbas një nate të përshkuar prej një furie kapërthimesh të ethshme në çadrën e saj, gruaja, që në të vërtetë kishte dyfishin e viteve të Hermanit dhe përmbi, thujse moshatare me nënën e tij nëse nëna e tij nuk do kishte vdekur, ndaj të gdhirë gjykoj se ishte ora që t'i jepte lamtumirën djaloshit, kur ky, i çmeritur, i tronditur sakaq, ende pa e mbaruar fjalën ajo grua e përçudshme, e urrejtshme dhe mizorisht e adhurueshme, djaloshi, pra, mori vendimin që të mos i ndahej, që të hynte edhe ai në trupën e cirkut dhe ta kishte pranë dhe të ngulmonte gjersa ta bënte të vetën përgjithmonë. Kështu do ta rrëfente më vonë Jesperseni kalimin e tij në një hapësirë të re skenike, në atë ku do të bëhej përnjëmend Jespersen.

E filloi me një punë të rëndomtë, se s'kishte tjetër vend bosh, diçka midis punëtorit të skenës dhe hamallit, porse ai e quajti fat, ndonëse u desh edhe ngulmimi i tij gjersa drejtori i cirkut, *Monsieur Loyal* sipas emërtimit profesional me të

cilin i pëlqente ta paraqiste veten paçka se nuk ishte francez, po gjysmë italian, gjysmë kroat, më së fundi pranoi ta merrte, gjithë duke e ditur se ç'kishte ndodhur midis këtij çunaku dhe trapezistes, dhe duke i thënë këtij se nuk i pengonte që të bënin ç'të donin me shoshoqin, ai dhe trapezistja, se nuk donte të ndërhynte në jetën private të askujt, vetëm se i vuri si kusht, së pari, që të rrinte sa më larg saj në ditët e shfaqjeve dhe, së dyti, të mos e shqetësonte nëse asaj nuk do t'ia kishte ënda të vazhdonin. Që të mos e linte me barrë, kjo ishte diçka e vetëkuptueshme.

Trapezistja, e cila sikur nuk u befasua kur e pa Hermanin si pjesëtar të trupës, u tregua krejt shpërfillëse ndaj tij, si ndaj çdo të panjohuri apo ndaj çdo të saponjohuri, *Monsieur Loyal*-i me sa duket ia dinte huqet. Po Hermani nuk e dha veten dhe, që t'i përmbahej kushtit ose që t'i ruhej *Monsieur Loyal*-it, mendoi të ndiqte një rrugë tjetër. Ta ngashënjente atë grua duke shkëlqyer edhe ai në arenën e cirkut, i mrekulluar siç ishte, dhe përherë e më tepër nga shfaqja në shfaqje, prej atyre që i shihnin sytë, shumëfishuar kjo, në mahnitjen e shikuesve dhe në ankthet e përbashkëta të një çasti dhe në befasimin dhe ngazëllimin e dridhshëm të të gjithë shikuesve në çastin që pasonte, dhe e tërë kjo si e zhytur në një masë xhelatinoze prej drite dhe ngjyrash dhe si e mbështjellë prej një muzike të qetë ose të hareshme ose që të bënte ta mbaje frymën pezull, ndërprerë nga një rrahje tamburesh që t'i përshpejtonin rrahjet e zemrës, dhe pastaj një heshtje që t'i përshpejtonte edhe më, dhe pastaj papritur shpërthimi i një himni ngadhënjyes. E mrekullonte jo vetëm trapezistja me numrat e saj, atje lart, në kufijtë e së

paarritshmes, po edhe akrobatët e tjerë, edhe tre pehllivanët, një femër e dy meshkuj, edhe xhongleri, edhe magjistari me një sy prej qelqi, por që sikur shkrepinte madje më fort se syri tjetër, i gjalli, edhe kuajt me koreografen e tyre zeshkane, madje edhe çifti i klounëve, po sidomos, dhe më shumë nga të gjithë, e mrekulloi gëlltitësi i shpatave, dhe i këtitllë deshi të bëhej. Dhe sërishmi, përpos ngulmimit të vet, e ndihmoi fati, sepse gëlltitësi i shpatave, një maltez i moshuar, kish ndër mend ta linte cirkun, kështu që vendi i tij së shpejti do mbetej bosh. Këto dy përkime të njëpasnjëshme vendesh bosh në trupën e cirkut, kjo rastësi e dyfishtë fatlume, iu duk djaloshit si shenjë e pangatërrueshme e diçkaje që mund ta quante fat, ose, siç do ta mendonte më vonë pasi të arrinte në sferat e të fshehtave të astrologjisë dhe të shkëlqente e t'i ndriçonte ngaherë e më tepër këto të fshehta, kjo përsëritje rastësie fatlume, pra, ishte një kumt i yjeve se kish hyrë në rrugën e duhur, një paralajmërim enigmatik i ngjitjes së tij gjer në yje.

Me shumë zell dhe me shumë ngulm, Hermani arriti të bëhej mjeshtër gëlltitjeje shpatash, madje duke ia kaluar edhe mësuesit të tij. Shtatlartë dhe i hajthëm, dilte në arenë i zhveshur nga brezi e sipër, dhe kjo me sa duket e bënte më prekës dhe njëherësh më tërheqës, tek ndiente se si shikimet e të gjithëve e ledhatonin kurmin e tij të hollë, të brishtë, mes heshtjes që paraprinte dhe që e shoqëronte në çdo grimë dhe bëhej përherë e më e thellë sa më shumë zhdukej brenda tij tehu i shpatës, ai vazhdonte t'i ndiente ato shikime, plot frikë dhe plot dhimbisuri, që shndërroheshin sakaq në një lehtësim të shprehur me një pasthirrmë që i buronte

gjithkujt së thelli në çastin kur e nxirrte ai tehun e shpatës nga goja krejtësisht, dhe në çastin tjetër të gjitha shikimet e mbështillnin me admirim të tërin, me adhurim pothuaj, mes duartrokitjesh që buçisnin dhe ai nuk i dëgjonte, vetëm ndiente shikimet e panumërta në tërë shtatin e tij, ose në shtatoren e ardhshme të tij, dhe ndihej atëbotë hyjni e lashtë, Eros, Apollon, Zeus.

Ndërkaq, përpjekjet ngulmuese e të zellshme për të shkëlqyer në arenën e cirkut e bënë Hermanin ta harronte qëllimin e mbramë të këtyre përpjekjeve, trapezisten e bukur, e cila tashmë nuk i dukej dhe aq e bukur. Në këtë mes ndoshta e ndihmuan edhe disa aventura të këndshme, lidhje kalimtare, fluturake, që nuk linin asnjë gjurmë në shpirtin e tij, teksa ai kishte një lehtësi të habitshme e të pazakontë për t’i krijuar, pse jo edhe falë veskut të kurmit të tij të brishtë, gjithsesi të pambrojtur, ku pritej të zhdukej dhe përnjëmend zhdukej për disa çaste pafundësie tehu vezullues i një shpate, dhe *ato* ishin përherë midis shikuesve ose ashtu e ndiente ai dhe ashtu do t’i bënte ta ndienin, kur përfundonin në shtrat, me një depërtim të vrullshëm ose të ngadaltë që ishte njëkohësisht përmbysje e asaj çka ndodhte arenë, ose në skenë. Gjithsesi, këto ngjarje të vogla, ndërthurur me masturbime të herëpashershme, sidomos në fillim, herë duke përfytyruar sikur kapërthehej me trapezisten, herë duke e përfytyruar këtë sikur kapërthehej me koreografen e kuajve, zeshkanen e kolme, dhe vithet e kërcyera të saj që përhidheshin si ato të kuajve, herë duke përfytyruar një *ménage á trois*, veten duke u kapërthyer me të dyja njëherësh, të gjitha këto e ndihmuan për t’u shkëputur ose

për t'u çliruar nga shartet e asaj që ishte bërë shkas që t'i jepej cirkut, ndonëse nuk e shtynë që të shkëputej edhe nga cirku.

Harta zodiakale e Herman Haim Shtajnsnajderit nuk përputhet gjëkund me hartën zodiakale të babait, Julius Shtajnsndajderit, po ja që fati i këtij përsëritet tek i biri jo vetëm në tërheqjen e fuqishme nga bota skenike, por gjithashtu, dhe madje hollësisht, në një ngjarje ose në një varg ngjarjesh që sollën martesën e tij të parë, e cila, për më tepër, i shëmbëllen asaj të babait pikë për pikë në shumëçka. Hermani tashmë kish hyrë në të njëzetat, ishte njëzet e një ose njëzet e dy vjeç, kjo nuk do t'i kujtohej saktësisht kur ta rrëfente, edhe pse ishte një ngjarje që e mbresoi thellë në shpirt dhe vite më vonë do përpiquej ta jetonte sërishmi, ose ndoshta mu për këtë, domethënë ngaqë është e pamundur ta jetosh të njëjtën gjë dy herë, i qe fshirë aty-këtu nga kujtesa ose i qe përçudnuar. Ndodhi në skajin lindor të perandorisë, në Lemberg, sot qyteti Lviv i Ukrainës, Lvov sipas banorëve rusë të tij, Lvov sipas polakëve, ndërsa në hartat më të vjetra figuron si Leopoldis, “Qyteti i Luanit”, dhe pikërisht kjo kafshë është shenja zodiakale e periudhës kur Hermani gjendej atje, në turne me trupën e cirkut, ishte muaji gusht, kjo do t'i kujtohej gjithmonë, pas çdo gjase ngaqë ishte në të njëjtin muaj me ngjarjen paralajmëruese nga jeta e babait në Çernovic. Më anë tjetër, sipas disa astrologëve të një shkollë heterodokse të harruar tashmë, muaji i mbretit të shtazëve është i mbrothët për jetën seksuale të atyre që kanë

lindur nën shenjën e Binjakëve, po Hermani nuk e dinte, ende s'ishte njohur me astrologjinë.

E tërë kjo filloi si një aventurë, ose u duk si aventurë, ndonëse ai qysh në krye pati një ndjesi të vagullt që e paralajmëronte se nuk ishte e tillë, se ishte ndryshe nga ato lidhjet e lehta kalimtare që kishte pasur gjer tani. Dhe ashtu doli vërtet, dhe, vite më vonë, atë ndjesi do ta shihte si shfaqje të parë të dhuntive të veta parashikuese. I ndodhi me të bijën e një rabini, me të cilin ishte miqësuar gjatë qëndrimit të trupës në atë qytet dhe hynte e dilte në shtëpinë e tij, që ndodhej në afërsi të atij sheshi të mënjanuar ku ishin vendosur çadrat e cirkut, dhe ngaherë e më tepër shkonte kur nuk ishte i zoti i shtëpisë. Në një nga këto raste, e kandisi vajzën, Naomi quhej, që të vizitonte mjediset e cirkut dhe, në njërin nga këto mjedise, në duhmën e çadrës që shërbente për të mbajtur kafshët dhe nën vështtrimet shpërfillëse të kuajve, duke përdorur gjer diku edhe forcën, bëri që vajza t'i jepej, dhe mbas disa ditësh ajo shkoi vetë në mjediset e cirkut dhe e kërkoi gëlltitësin e shpatave dhe iu dorëzua si e lektisur, kësaj here nën vështtrimin e ngulët dhe njëkohësisht përndezës të një luani që cirku e kishte marrë me qira enkas për atë etapë të turneut. Pastaj vajza nuk i shkoi më. Dhe i shmangej pranisë së tij kur ky shkonte në shtëpinë e rabinit. Edhe atij vetë sikur po i ikte dëshira, dhe a thua asgjë s'kish ndodhur, ose kish ndodhur vetëm në ëndërr, aq më tepër që askujt me sa dukej s'ia kishin tërhequr vëmendjen takimet e tyre gjysmë të fshehta dhe fshehjet e tyre në pjesët ku mbaheshin kafshët, së paku nuk

u përhapën fjalë, siç ndodh zakonisht në kësi rastesh, dhe kësisoj gjithçka mbeti si e kredhur në terrin e mosqenies.

Por kjo histori nuk mbaroi me kaq. Mbas tre apo katër javësh qysh nga ardhja e cirkut në atë qytet, që ishte një nga etapat më të rëndësishme të turneut, dhe në prag në largimit të cirkut, një ditë, më saktë një natë në një orë të vonë, ajo doli vjedhurazi nga shtëpia dhe shkoi te sheshi i madh e i mënjanuar, me fenerë të rrallë që u jepnin spikamave të çadrave një pamje fantazmagorike. Hermanin e gjeti në çadrën e tij. I tha se *duhej* të martoheshin dhe teksa ai vështronte i hutuar dhe pa pasur kohë të mendonte se çfarë t’i thoshte apo çfarë të bënte që të zgjohej nga ky makth, ajo shtoi se kish mbetur shtatzënë. Atëbotë, Hermani ndryshoi, u bë tjetër, ose kështu do thoshte kur ta rrëfente, dhe nuk ishte thjesht përgjegjësia që i ngarkonte kjo gjendje e re dhe e papritur, ishte një përjetim lartësues, apo një si ndriçim që i vinte nga diku lart dhe i zbriste gjer në thellat e shpirtit, çudia e një qenieje që ishte krijim i tij dhe që ishte ai vetë njëkohësisht, sepse ai gjithmonë kishte qenë dhe vazhdonte të ishte thellë-thellë fëmija i vetmuar e i pambrojtur, por tani fëmija ishte ati dhe ati ishte biri, përjetime që, sigurisht, në ato çaste i kuptonte vagull dhe vetëm vite më vonë, gjatë përpjekjes së tij për ta rikthyer atë rrjedhë ngjarjesh, do arrinte t’ia shprehte vetes, duke e quajtur madje përvojë mistike. Ndërsa tani, i ndodhur përballë një zbulimi të tillë, thjesht vendosi menjëherë që të martohej me atë vajzë, me të bijën e rabinit, me Naomin, domethënë ta rrëmbente. Dhe ashtu ndodhi, u nisën po atë natë që pa gdhirë, dhe ajo shkoi të jetonte në Vjenë, ku u bë zonja Shtajnshnajder, ose *Frau*

Naomi. Ose Lea, siç do ta thërriste ai me përkëdheli, i prirur t'i ndryshonte emrat me sa duket, siç do ta ndryshonte, dikur, edhe emrin e vet, dhe në rastin e tanishëm kishte parasysh kuptimin e këtij emri në latinisht, "luaneshë", ndonëse është edhe emër çifut, që do të thotë "e lodhur".

Dhe vërtet, bashkëjetesa me Hermanin duhet të ketë qenë e lodhshme për çdo femër, së paku në vitet e rinisë së tij, sipas pohimeve të tij të mëvonshme, pasi ishte bërë Jespersen. Kuptohet se ajo çka e shtyu të martohej kur mësoi se Naomi kish ngelur shtatzënë s'mund të ishte dashuria, po për më tepër tani ai ishte i pavëmendshëm ndaj saj, ose i pakujdesshëm, dhe dashur pa dashur e lëndonte. Nuk se shkonte me gra të tjera, e shihte martesën e tij si diçka të shenjtë, ndoshta ngase u bë aq papritur dhe i erdhi në një moshë aq të re. Dhe, që të mos e tradhtonte, përpiquej e bënte ç'mos që t'i ndizte e t'i rindizte epshet e veta ndaj saj, të shuara njëfarë kohe para se ajo t'i shkonte atë natë në çadër dhe t'i thoshte se ishte shtatzënë, të rikthyera paskëtaj ngase trupi i saj i mbarsur prej trupit të tij sikur ngërthente një mister dhe sikur qe shndërruar në një trup tjetër, të panjohur dhe që duhej zbuluar, por kjo ndjesi nuk mbajti shumë dhe ai filloi të kërkonte sendërgjira gjithfarësh që ta dëshironte sërish e sërish, duke iu dhënë trilleve nga më të përçudshmet që i pillte mendja. Dhe këto ishin rastet kur më shumë e lëndonte, jo dhe aq si dhimbje fizike sesa shpirtërisht, dhe e lëndonte në shpirt jo vetëm nga veprimet gjatë kapërthimit, po edhe me fjalët që i shoqëronin ato veprime ose që herë pas here paraprinin si në një ritual. Kështu, si të ishte një teatër, i vishte role të ndryshme femrash, infermiere

apo murgeshë, pastruese apo dukeshë, mësuese shkolle apo zbutëse kafshësh. Dhe, njëherë, kur po afrohej koha që ajo të bëhej nënë, i veshi një rol shumë të përcaktuar, domethënë me emër dhe me fytyrë të përcaktuar, që ishte nëna e saj, duke i thënë asaj se kishte pasur marrëdhënie edhe me nënën dhe se ajo ishte në të njëjtën kohë nëna e vet dhe, duke u kapërthyer me të, me Lean, duke prekur dhe ledhatuar, dhe ndukur, dhe depërtuar trupin e saj, në të vërtetë po prekte dhe po fërkonte dhe po ndukte gjithkund nënën e saj, dhe e thërriste me emrin e nënës, Etel, i thoshte, Etel, në çastin që po e depërtonte ngadalë dhe pastaj duke ia shtrydhur gjinjtë e gufuar tashmë nga qumështi dhe duke ia futur në gojë gishtërinjtë e lyer me qumësht që ajo t'i thithte sikur po thithte gjirin e nënës. Dhe arriti të përndizej e ta përndizte ashtu si rrallëherë. Por kjo nuk do përsëritej më, sepse Naomi, ose Lea, do ta vuante me të mbaruar, ose ndoshta ende pa mbaruar, tek u shkreh papërmbajtshëm në një dënesje kënaqësie që erdh e u shndërrua në një ngashërim të hidhur pendimi. Dhe do vazhdonte ta vuante duke iu ndërmendur sërish e sërish ato që kishte dëgjuar dhe ato që kish ndier brenda vetes. Ndërsa ai u pendua për këtë sendërgji dhe u përpoq ta ndreqte, duke i thënë asaj se nuk qe e vërtetë, se qe thjesht një fantazi e tij, një lojë e çmendur instinktesh ashtu si në fantazitë e tjera të tij, po gruaja nuk e besonte, së paku i mbeti një hije munduese dyshimi. Dhe ndoshta kishte të drejtë që nuk i besonte, sepse vite më vonë, ai, në autobiografinë e tij gojore të shpërndarë në biseda dhe intervista të shumta, asnjëherë nuk e sqaron a kishte pasur përnjëmend marrëdhënie me gruan e rabinit të Lembergut

dhe nënën e gruas së tij të parë, e lë pezull, të mjegulluar prej shprehjesh të dykuptimta, sikurse shumëçka tjetër në jetën e tij, sidomos në jetën e tij të mëpasme, ndoshta edhe nga ëndja e tij për ta mbështjellë veten me mister. Gjithsesi, pak përpara se të lindte fëmija i tyre, Lea, ose Naomi, mori lajmin përmes një kushërيره se ishte bërë me motër. Dhe, me një përlllogaritjeje shumë të thjeshtë, mendoj se për foshnjën e sapolindur ajo vetë ishte motër dhe njerjë njëherësh, dy shëmbëlltyra të përkundërta në përrallat e vendlindjes, dhe se burri i saj ishte baba dhe kunat njëherësh, dhe një pështjellim i këtyllë ia prishi pakthyeshem drejtpeshimin e botës. Kur i tregoi Hermanit, ky iu betua për çka kishte më të shtrenjtë e më të shenjtë, por tani ajo nuk e besonte më. Mbas disa ditësh, lindi djalë, porse e lindi të vdekur. Dhe mbas disa ditësh të tjera iku nga shtëpia dhe nga jeta e tij përgjithmonë, s'dihet ku shkoi dhe as ai s'e kërkoi, duke parapëlqyer që kujtimin e tërë kësaj, që s'mund ta zhbente, ta përjetonte si të kishte qenë një fantazi e tij, midis ëndrrës dhe zhgënjëdrës.

Herman Haim Shtajnsnajderi vazhdonte të ngjitej ndërkohë në lartësi të reja, si në një paralajmërim të asaj fame që do ta fitonte disa vjet më vonë. Dikur, e la trupën shëtitëse me të cilën e kish filluar këtë karrierë, por që përherë e më tepër i dukej si ajo rroba që i rri e vogël një fëmije me kalimin e viteve apo edhe të muajve, dhe hyri në *Grand Circus Oriental* të Vjenës, një trupë më me prestigj, ndonëse e dorës së dytë edhe kjo. Dhe, përpos që gëlltitës

shpatash, ai tashmë, dhe çka ishte edhe më e suksesshme, kishte arritur të bëhej gëlltitës pishtarësh, *dragoi kinez* e quante konferencieri tek paraqiste numrin e tij, kështu cilësohej ndonjëherë edhe në afishet e reklamave, krahas pseudonimit të tij të radhës, që ndërrohej kur e kur, po më së shpeshti e kishte *Apollon*, të njëjtë me emrin e teatrit më të madh vjenez të varieteve, në skenën e të cilit kishte për t'u ngjitur mbas disa vjetësh.

Asgjëmangut, sado i suksesshëm në gëlltitjen e shpatave dhe të pishtarëve, Hermani filloi të synonte diçka tjetër, që do sillte një kthesë vendimtare në jetën e tij. Sepse kishte zbuluar te vetja aftësinë për t'i magnetizuar shikuesit, aftësi e trashëguar me sa duket nga periudha e tij si aktor dhe që s'kishte pasur kohë ta kuptonte në atë periudhë shumë të shkurtër, por jo vetëm kaq, sepse nëpërmjet saj zbuloi te vetja edhe aftësi telepatike dhe ishte i bindur se, po të përpiquej siç duhej, mund t'ua lexonte mendimet shikuesve. Gjithçka nisi me ato pak minuta heshtjeje që u paraprinin numrave të tij, si humnerë që thellohej e thellohej, gjersa ai e ndiente se kishte ardhur çasti i duhur për të vepruar, po dikur, tek po matej të kryente një gëlltitje pishtarësh, papritur, ndërmjet heshtjes dhe veprimit, futi fjalën. Fliste për zjarrin. Dhe atëherë iu bë sikur krejt salla u ngrit pezull dhe mbeti në njëfarë lartësie pa u mbështetur askund, një ndjesi të ngjashme patën edhe të gjithë pjesëtarët e tjerë të trupës, ndonëse të përshkruar disi ndryshe, ose pothuaj të gjithë, se magjistari nuk tha asgjë të tillë, ndoshta nga smira, ndoshta ngaqë ashtu e kishte natyrën ai bavarez që nuk i qeshte buza kurrë, “a thua ishte një prodhim laboratorit, si

ata të filmave fantastikë që po dalin kohët e fundit”, siç do ta portretizonte në të ardhmen Jesperseni. Sidoqoftë, ylli i ri në ngjitje, Apolloni, *dragoi kinez*, vazhdoi ta përsoste fjalën e tij nga njëra shfaqje në tjetrën, duke folur për zjarrin, duke e nisur ngadalë, shtruar, dhe me pauza të matura përherë dhe saktësisht për të dëgjuar dhe zhbiruar heshtjen që e qarkonte dhe peshën e kësaj heshtjeje si prej qielli të rënduar në prag të një shtrëngate, zjarri, thoshte pak a shumë, është ngrohtësi dhe dritë, është jeta, por pastaj shkonte *crescendo* duke folur për fuqitë shkatërruese dhe gllabëruese dhe shkretuese të zjarrit gjersa arrinte kulmin me zjarrin e Ferrit dhe me flakët e tij që zgjaten drejt nesh nga bota e përtejme dhe me fundin e botës, gjë që më vonë do ta shihte si profeci të pavetëdijshme për Luftën e Madhe, për Luftën e Parë Botërore që po afronte.

Ndryshe nga hera tjetër, kur dy rastësi të njëpasnjëshme fatlume, dy vende bosh në trupën e një cirku të vogël shëtitës, i hapën mundësinë që të dilte edhe ai në arenë, këtë herë fati nuk e ndihmoi dhe ai nuk u bë dot magjistari në *Grand Circus Oriental*, që e kishte një të tillë, dhe këtij nuk mund t’ia zinte vendin dhe as u lejua ta dublonte apo qoftë dhe t’i shërbente si sfond. Por ndoshta edhe kësaj here pati një ndërhyrje të fatit, që e detyroi ta linte këtë trupë dhe të shkonte të punonte në Berlin dhe të fillonte të joshë prej atij qyteti që, për të mirë e për të keq, vite të tjera më pas do bëhej skena më e madhe e famës së tij, kur fuqia e tij të kapërcente caqet e skenave dhe të arenave të shfaqjeve të tij të panumërta.

Kështu, i përcjellë nga mallëngjimet e disave dhe nga ligjëratat e magjistarit, e bavarezit me fytyrën si maskë dhe me një të folur prej automati, që i tha se telepatia s' ishte veçse një iluzion dhe se i tërë sekreti i mjeshtërisë së tij qëndronte në disa truke që ia davaritnin vëmendjen shikuesit dhe në ndërthurjen e tyre me shkathtësinë e gishtave, gjë që nuk fitohej brenda ditës dhe as thjesht me të parë gjatë provave, e megjithatë i dha disa kontakte për të hedhur hapat e parë atje ku do shkonte, Hermani, Jesperseni i ardhshëm, u largua nga Vjena dhe nga *Grand Circus Oriental* dhe u nis për në Berlin, qytet i zymtë, ose ashtu iu duk, po njëkohësisht më premtues, metropol i madh i kabareve tashmë. Dhe vërtet, shpejt gjeti punë dhe arriti të jepte shfaqje si magjistar nëpër kabare të ndryshme, duke zëvendësuar lakuriqësinë e kurmit të tij nga brezi e sipër me frakun dhe papionin dhe cilindrin, madje edhe me një monokël të panevojshëm për sytë e tij, vërtet që jo në kabaretë e Potsdammerplatz-it apo të Alexanderplatz-it, po sidoqoftë nuk mbeti asnjëherë pa punë.

Si ishin shfaqjet që jepte asokohe në Berlin Jesperseni i ardhshëm? Ndonëse ishte fillimi i një kapitulli të ri dhe fillimi i një kthese të rëndësishme në jetë, pakogjë dihet për to. Në rrëfimet e tij të shumta ose në copëzat e shumta të autobiografisë së tij gojore që do t'i shpërndante me bollëk, ai do ta kalonte disi shkarazi këtë periudhë ose këtë kapitull. Vetëm do thoshte se lexonte mendimet e shikuesve, për çka sjell si shembull një rast me letra bixhozi, po pa e përcaktuar më tej se çfarë kishte bërë dhe në çfarë mase kishte arritur t'ua lexonte mendimet, dhe se, kur e kur, thërriste ndonjërin

syresh në skenë dhe e hipnotizonte. Për këtë lloj numri ka folur më gjatë, ka spikatur në veçanti rastin e një zonje të kamur e të bukur, të cilën, pasi e hipnotizoi, e bëri t' i shprehte dashurinë, teksa i shoqi, një zotëri i pashëm, elegant, personalitet i shquar, emrin e të cilit ai nuk do ta tregonte, e ndiqte shfaqjen si i budallepsur dhe si duke i lypur mëshirë magjistarit. Dhe, a thua asaj nuk i doli krejt hipnoza pasi magjistari kërciti gishtërinjtë për ta zgjuar, as edhe pasi ajo ose fantazma që kish mbetur prej saj zbriti nga skena dhe shkoi tek i shoqi, madje as edhe mbas shfaqjes, ajo, zonja e kamur dhe e bukur, e kërkoi magjistarin qysh të nesërmen dhe u bë dashnorja e tij e fshehtë. Por kjo zgjati vetëm një ditë, ngaqë, ndonëse atë ditë, kur po dilte ashtu vjedhurazi nga banesa e tij asketike dhe zymtane, një papafingo e një ndërtese të vjetër në paralagjet e Pankow-it, i premtoi me një shndritje lumturie në sytë e saj se të nesërmen do vinte prapë, ajo, zonja e bukur dhe e kamur, nuk u duk më, po vetëm i çoi me një shërbyese besnike një pusullë në të cilën i shkruante se i shoqi e kishte mësuar sekretin e tyre dhe ishte tërbuar nga marazi dhe mund të bënte ndonjë gjë të tmerrshme. I trembur, duke menduar se i shoqi i saj, njeri me shumë peshë, mund të hakmerrej egërsisht, ai vendosi të ikte nga Berlina dhe iku me nxitimin më të madh. Gjithsesi, asnjëherë më parë nuk ishte ndier aq i pushtetshëm, dhe me sa duket prandaj e ka veçuar dhe e ka spikatur këtë ngjarje të këtij kapitulli të jetës së tij berlineze. Pas çdo gjase, të tjerat i ka lënë më së shumti në heshtje ngase, në kohën kur e ka rrëfyer këtë kapitull për kureshtarët që kishte vazhdimisht përqark, ai, Jasperseni, e shihte leximin e mendjes, dhe

po kështu edhe hipnozën, si të parëndësishme në vetvete nëse merrej shkëputurazi nga fatthënia, ose parashikimi i së ardhmes, dhe gjatë asaj periudhe ende s'e kishte zbuluar te vetja këtë aftësi ose ende s'e kishte zhvilluar.

Gjithsesi, Jesperseni ka rrëfyer nga rinia e vet një ngjarje në të cilën dhuntia parashikuese i shpaloset fuqishëm për herë të parë, veçse jo në skenën e ndonjë kabareje apo teatri apo në arenën e cirkut, por në skenën apo në arenën apo teatrin apo në thertoren e stërmadhe të luftës së përbotshme. Shpërthimi i kësaj lufte e gjeti në Vjenë, ku sapo ishte kthyer nga Berlini duke ikur i detyruar ose i frikësuar nga një ndërthurje e papritur dhe e çuditshme rrethanash. Dhe, sikur të mos kishte ndodhur kjo ndërthurje, sikur shpërthimi i luftës ta kishte gjetur, pra, në Berlin, dhe duke qenë se e përçmonte Perandorinë Habsburgase dhe ca më tepër ushtrinë e saj, e cila, në përfytyrimin e tij, nisur ndoshta nga pamja e atyre oficerëve që krekoseshin rrugëve e kafeneve të Vjenës me ato uniforma të spitulluara, nuk ishte për të marshuar nën bubullimat e artilerisë, po për të shkuar në ballo, për një *Walzer* ose e shumta një *csárdás*, ndërsa, përkundrazi, fryma solemne gjermane, dhe ca më tepër fryma ushtarake prusiane, e mbushnin me nderim të thellë, sikur shpërthimi i luftës, pra, ta kishte gjetur në Berlin, teksa vetëm trillet e rastësisë e larguan s'andejmi, fare mirë mund të ndodhte që ai t'i shmangej thirrjes për mobilizim në ushtrinë perandorake të vendit të vet dhe të paraqitej si vullnetar për ushtrinë e Kaizer Vilhelmit, dhe

mund të kishte përfunduar në frontin e perëndimit ashtu si shumica e vullnetarëve dhe, sado e vogël përqindja e probabilitetit, nuk ishte e pamundur që të qëllonte të gjendej në të njëjtën njësi me një bashkatdhetar dhe vullnetar të quajtur Adolf Hitler, madje, pse jo, edhe të takohet me të. Porse do duheshin edhe dy dekada që ata të dy dhe fatet e tyre të takoheshin, ndër të tjera edhe falë pikërisht asaj që do zbulonte magjistari te vetja nëpërmjet një ngjarjeje që i ndodhi në të mbaruar të luftës. Për këtë luftë, ai do rrëfente se regjimenti i tij, që ishte pjesë e Korparmatës III, u dërgua në frontin jugor, dhe përparoi gjer thellë në territorin e Serbisë, por në afërsi të Sanxhakut dhe të kufirit me mbretërinë e Malit të Zi dhe me alpet shqiptare u ndal dhe, bashkë me dy regjimente të tjera, bëri një rrotullim të madh që të shkonte për të përforcuar Korparmatën I në frontin e Karpateve. Në atë front mbeti pothuajse gjer në fund. Herë sprapseshin nga sulmet e ushtrisë rumune, herë bënë përpara në saje të ndihmës së *Alpen Korps* të gjermanëve. Nga e tërë kjo, sikurse edhe nga fushata e Serbisë, ai nuk përshkruan asnjë betejë dhe asnjë veprim tjetër luftarak, as mundimet e luftës dhe as vuajtjet e pashmangshme të ushtarit në luftë. Ka rrëfyer vetëm për një betejë të një lloji të veçantë, pa krisma armësh dhe pa të vrarë e të plagosur, por që, asgjëmangut, nxori jashtë luftimit një divizion të tërë të po asaj korparmate: çka e nxori jashtë luftimit ishte një kontingjent prostitutash sifilitike, të dërguara me mision të posaçëm nga shtatmadhuria rumune dhe që molepsën rreth 1500 ushtarë nga të gjitha ose pothuaj të gjitha kombësitë që përbënin Perandorinë Habsburgase. Ndërsa për veten do rrëfente se,

dikur, filloi të bënte parashikime të së ardhmes për shokët e tij. Me sa duket, i bënte që t'i merrte me të mirë ose që të krijonte një klimë të mirë mbas beteje, dhe, në ato rrethana ankthndjellëse e shpeshherë dëshpëruese, shokët qenë të prirur t'u besonin parashikimeve të tij ogurbardha. Por vetë nuk besonte në ato që thoshte, sepse, kur ia kërkoi togeri që komandonte kompaninë e tij dhe pastaj madje një oficer shtabi që i kishin vajtur në vesh fjalët se një ushtar, ushtari Shtajnsnajder, dinte të lexonte shenjat e fatit, ky i fundit u bishtnoi fatthënieve për të ardhmen e afërt dhe ngjarje të përcaktuara, si për shembull një betejë që do ndodhte ose që mund të ndodhte të nesërmen ose të pasnesërmen, dhe u bishtnoi ngase, po të gabohej në ato që do t'i parathoshte dikujt që do drejtonte shumëçka në atë betejë, një gjë e tillë mund të çonte në urdhra që do rrezikonin jetën e atij vetë dhe të sa e sa shokëve të tij të armëve, dhe vetëm u mjaftua të bënte parashikimin se Fuqitë Qendrore tekembramja po do ta fitonin luftën.

Tjetër gjë ishte ngjarja e trenit, ose “mrekullia e trenit”, siç do ta quante ai kur të rrëfente jetën e tij. Dhe, ndryshe nga të gjitha herët e tjera, parashikimi i erdhi vetiu, dhe pa e kuptuar ai sesi dhe çfarë i kishte ardhur. Ishte fillimi i prillit 1918, viti i mbamë i luftës. Në frontin lindor, sidomos në pjesën jugore të tij, ku gjendej ushtari Shtajnsnajder, vazhdonte të kishte luftime aty-këtu, po më tepër se luftë ishte diçka midis paqes dhe luftës, me çdo gjasë në saje të disa traktateve për armëpushim që pasuan njëri-tjetrin, por që, për njerëzit në front, a thua ishin dhe nuk ishin, dhe që, ende pa u tharë boja e nënshkrimeve përkatëse, u pasuan

nga një traktat paqeje paraprake. Kësisoj, regjimenti i tij i rralluar dhe mbetje të një regjimenti tashmë të shkrirë zhvendoseshin herë pas here në manovra krahëmarrjeje dhe shpinëmarrjeje të një armiku që nuk e hasnin kurrkund, me marshime të lodhshme përmes grykave të Karpateve ose me tren përmes Transilvanisë. Dhe, në një nga këto zhvendosje me tren, teksa, në një stacion të shkretuar e si të mbetur në mes të hiçit, treni, i ndalur aty si pa shkak, a thua thjesht ngaqë aty ishte një stacion, domethënë thjesht një shtëpizë dhe një peron i vogël ndanë një pyllishteje dhe ndoca shtylla të drunjtja me ngjyra e me simbole qarkullimi hekurudhor, treni, pra, po bëhej gati të nisëj dhe ende nuk ishte gati për t'u nisur, sepse ende kishte ca ushtarë të hallakatur në skajet e pyllishtes duke u çmpirë ose duke kryer nevojat ose duke u vërtitur kot së koti mes pemëve, një ushtar shumë i gjatë dhe shumë i hollë dhe me një fytyrë shumë të zbehtë, prej fantazme, ushtari Shtajjnshnajder, shkoi tek oficerët dhe, tepër i shqetësuar, zu t'u thoshte me ngulm diçka që ata nuk e kuptonin pse po e thoshte. U kërkonte që të niseshin sa më shpejt, pa humbur asnjë çast, oficerët që po pinin duhan ashtu të ngeshëm në skaj të peronit i thanë të bënte prapakthehu e të ikte, të pirdhej, po ushtari ngulmonte dhe shqetësimi i tij sa vinte e shtohet dhe ishte si në ethe apo ashtu si i kapluar nga një marrëzi e papritur dhe e panjohur. Dikur, i qetësuar sërishmi dhe po aq papritur, u largua, por mbas një grimë here, duke parë se oficerët po afroreshin te dyert e vagonit të tyre dhe ndërkohë rreshterët jepnin urdhra ngado me të bërtitura që ushtarët të hipnin të gjithë nëpër vagonë dhe të gjithë ishin duke hipur, ushtari Shtajjnshnajder sërishmi

u turr tek oficerët dhe zu t'u thoshte, me një të folur me gjysma fjalish dhe si në kllapi, që ta shtynin nisjen e trenit për më vonë, për një çikë më vonë, se një mynxyrë e madhe i priste në beft, e ata sërishmi e dëbuan, kësaj here me të shara e me kërcënime të egra. Po ushtari nuk donte të epej kurrsesi dhe, duke parë që oficerët nuk po ia vinin veshin, nxitoi të shtrihej tërthorë shinave, mu përpara lokomotivës që tashmë po shfrynte avull. Mbas një çike, dy ushtarë trupmëdhenj e hoqën nga shinat dhe e hipën me forcë në vagon. Treni më së fundi u nis. Po ja, tek po i afrohej një ure mbi një humnerë nën shpatin verior të një vargmali, një predhë artilerie e goditi urën mu në mes dhe e shkallmoi, mu në çastin kur do ta kishte përshkuar treni po të mos ishte vonuar aq sa e vonoi ushtari i shtrirë mbi shina. Atëherë, ai, ushtari Shtajnsnajder, dhe bashkë me të edhe të gjithë ushtarët e tjerë ose shumica e tyre dhe sidomos oficerët që e patën dëbuar me bezdi dhe pastaj me neveri dhe pastaj me tërbim, tani, pra, të gjithë e kuptuan pse ajo përpjekje e tij për ta nisur trenin sa më parë dhe pastaj për ta vonuar nisjen e trenit. Së paku kështu do ta rrëfente Jesperseni vite më vonë.

Si shpërblim për bëmën e tij shpëtimtare, ushtarit Shtajnsndajer iu dha një leje e posaçme njëmujore për t'u kthyer në shtëpinë e tij, hera e dytë që i jepej leje në ato katër vjet luftë, ndërsa herën e parë ia kishin dhënë që të varroste të atin. Gjatë udhëtimit, në korridorin e një vagoni të trenit Budapest-Vjenë, rastësisht u njoh me një

luksemburgez, që ishte zoti Arnold Gaston Baudouin van Differding, sipërmarrës teator, dhe ky sapo kishte marrë me qira teatrin *Konzerthaus* të Vjenës për disa shfaqje të një balerine daneze që po udhëtonte bashkë me të. Falë këtij takimi të rastësishëm, Herman Haim Shtajnsnajderi do zbriste në stacionin qendror të Vjenës me një emër të ndryshëm nga ai që kishte pasur kur hipi në tren. Biseda filloi në korridor, përbri një dritareje matanë së cilës shtrihej fushnaja e mbuluar aty-këtu nga copa mjegulle dhe ku mbas disa muajsh do kalonte vija e padukshme e kufirit midis dy shteteve. Ushtari ia shpjegoi sipërmarrësit pse ia kishin dhënë lejen, pasi ishte prezantuar si artist cirku dhe teatri varieteteje. Dhe sipërmarrësi, njeri me përvojë në botën shfaqjeve, e kuptoi ose besoi që e kuptoi se ç'kishte ndodhur në mendjen e djaloshit ndanë atij stacioni të largët e të humbur, diku në rrëzë të Karpateve, dhe e ftoi në të ndarën e vet që të fjaloseshin shtruar. Aty ishte edhe balerina daneze, Helga, që nuk duhej të ishte aq e re sa ç'ngjante, fëmijë pothuaj, dhe me sjellje e me një të folur disi miturishte, dhe që po e përpinte me sy atë zotëri të panjohur, nga kureshtja dhe ndoshta jo vetëm nga kureshtja, dhe duke i buzëqeshur pothuajse vazhdimisht, ndonëse ai sikur s'po ia varte, i përqendruar siç ishte në bisedën me sipërmarrësin. Ky e pyeti zotin Shtajnsnajder me hollësi rreth veprimtarive të tij dhe, më së fundi, i propozoi që ta përfshinte gjatë muajit të ardhshëm në programin e vet, për t'i ndërthurur numrat e tij me vallëzimet e balerinës. Shtajnsnajderi pranoi. Në rrjedhë të kësaj bisede, sipërmarrësi i tha se, për vetë natyrën e shfaqjeve, ku gjithçka duhej të ndodhte brenda

atyre tre orëve, e shumta tre orë e gjysmë, nuk mund t'i ushtronte në to aftësitë e tij për të parashikuar të ardhmen dhe duhej të mjaftohej me numrat e tjerë të mjeshtërisë së magjistarit. Shtajnsnajderi përsëri pranoi, ndonëse jo krejt i bindur nga ky arsytim, po gjithsesi i vetëdijshëm që do t'i duhej kohë për të zhvilluar e përsosur aftësinë e sapozbuluar dhe që së paku duhej të ndihej i sigurt në vete para se të dilte e ta shpaloste në skenë. Pastaj, sipërmarrësi, zoti Arnold Gaston Baudouin van Differding, ose thjesht Bolo, siç e thërriste balerina daneze sipas një shkurtimi të mundshëm të emrit Baudouin, por që me sa duket i pëlqente ta merrnin për aristokrat dhe prandaj, përpos që paraqitej me të gjithë emrat e pagëzimit ose ndoshta kishte shtuar ndonjë nga vetja, i kishte bashkangjitur mbiemrit të tij pas çdo gjase plebejas një “van” fisnikërues, tha se e mira ishte që zoti Shtajnsnajder të paraqitej si danez, madje si aristokrat danez, domethënë me prejardhje aristokratike, sado të largët. Dhe, pasi zoti Shtajnsnajder, kësaj here me një vështrim të menduar dhe disi ëndërrimtar, pranoi përsëri, zoti Bolo Differding, pa e zgjatur, i kërkoi balerinës, Helgës, që t'i gjente një emër të atillë, një emër aristokratik danez. Erik Jespersen, tha Helga mbas një grime. Erik Lars Jespersen, tha grimën tjetër.

“Erik”, në danisht, do të thotë “i pushtetshëm”, dhe “Lars” do të thotë “dafinë”, porse edhe ky është një emër mashkullor, madje mjaft i përhapur. Po balerina daneze, Helga, pas çdo gjase nuk i zgjodhi kuturu apo thjesht ngaqë

ishin të përhapur në atdheun e saj, pas çdo gjase këta dy emra shprehnin atë çka po i përfitohej në shpirt për zotërinë e panjohur, si të mbirë papritur duke ardhur nga një botë e fshehtë hijesh, me një zbehtësi prej fantazme dhe njëkohësisht me një vesk të mistershëm, dhe që sa hap e mbyll sytë iu bë shok pune. Dhe aq më tepër duket se nuk i zgjodhi kuturu apo ngaqë ishin të përhapur këta dy emra përderisa të parit, atij që ka kuptimin e pushtetit, nxitoi t'i shtonte dafinat e lavdisë. Ndërsa “Jespersen” është një mbiemër edhe më i përhapur ndër danezë, por nuk ngërthen asnjë kuptim të fuqishëm, përveçse në etimologjinë e tij të largët, “ruajtës thesari”, Gaspar, siç quhet një nga tre magjistarët biblikë, kuptim që pas gjithë gjasash nuk e dinte, kështu që duhet të ketë qenë i pari mbiemër që i erdhi në mendje dhe që e lëshoi siç i erdhi, pa qenë e sigurt, madje, që ishte mbiemër prej aristokrati, dhe për ta paraqitur si të tillë një njeri gjëja e rëndësishme është mbiemri, jo emri, ose jo dhe aq. Dhe, si u mendua, kur u takuan sërishmi të nesërmen për prova, deshi t'ia thoshte këtë Jespersenit, porse i erdhi zor, ose ndoshta diçka tjetër e bëri të ngurronte, diçka që e tërhiqte drejt atij njeriu, por që edhe e mbushte me drojë ndaj tij. Të pasnesërmen mbrëma, në mbarim të shfaqjes së tyre të parë, duke kërkuar shkas që të hapte një bisedë me Jespersenin, çfarëdolloj bisede, ia tha më së fundi, dhe shtoi se ishte vonë për ta ndërruar këtë mbiemër, dhe pastaj, duke parë që biseda po shuhej e po vdirej, ndoshta e parapërgatitur për një mundësi të tillë, ngulmoi dhe, si të kishte harruar çka i kish thënë vetëm pak çaste më parë, i tha se ia paskësh gjetur një mbiemër aristokratik danez. Ishin vetëm ata të dy, diku

në prapaskenë, ende pa i ndërruar veshjet e shfaqjes. Duke e pikasur ngulmimin e saj për ta zgjatur e për t'iu afruar, ai e pyeti, ashtu si shkujsdeshëm, cili ishte mbiemri që i paskësh gjetur, por pastaj e vështroi në sy një copë herë si të përpiquej të zhbironte një enigmë. Është mbiemër nga më të shquarit, tha ajo, e ngazëllyer prej atij vështrimi, dhe nga më të moçmit, Rasmusen. Rasmusen, përsëriti ai disa orë më vonë, teksa të dy ishin të shtrirë në shtratin e tij, lakuriq të dy dhe ende të molisur nga shkundullimat që u kishin shkaktuar atypari ndërsjelltasi trupave të tyre. Erik Lars Rasmusen, tha, me ngadalë, si të provonte se si tingëllonte, e pse të mos e ndryshojmë? Jespersen, Jespersen, tha balerina duke iu përqallur si ndonjë mace dhe duke u strukur në gjoksin e tij. Tashmë ajo e kishte njësuar me këtë emër shëmbëlltyrën e adhurar. Dhe, a thua nga frika se ai do ta ndryshonte, nxitoi dhe i shpjegoi se ishte vonë për ta ndryshuar, ngaqë tashmë ai njihej nga publiku si Erik Lars Jespersen, dhe ca më i njohur do bëhej me këtë mbiemër në shfaqjet e ardhshme. Dhe, si në një përpjekje për ta bërë që ta harronte, e mori në gojën e saj të limaksur gjymtyrën mashkullore që kish filluar të bymehej sërishmi.

Më anë tjetër, ajo kishte qenë dashnorja e sipërmarrësit, dhe ky nuk vonoi të nuhaste se ç'po ndodhte ndërmjet saj dhe Jespersenit. Po nuk donte ta humbte Jespersenin, i cili po tregonte aftësi të rralla dhe po bëhej ngaherë e më i pëlqyer prej shikuesve, aq sa mbas disa shfaqjesh balerina kaloi në plan të dytë dhe tashetutje do ishte ajo që do t'i mbushte intervalet midis numrave të Jespersenit, e jo anasjelltas. Dhe sipërmarrësi, Bolo, jo vetëm që nuk

bëri asgjë për ta penguar marrëdhënien e Jespersenit me Helgën, po përkundrazi, u krijonte lehtësira që të vazhdonin. I vetmi merak i tij, dhe që ia tha Jespersenit një mbrëmje në mirëbesim dhe si me shaka tek po pinin nga një gotë verë në të famshmen *Café Central*, ishte që të mos e linte me barrë Helgën. Jesperseni e kishte kuptuar që tjetri e dinte çfarë po ndodhte midis tij dhe Helgës, po nuk e priste që t'ia thoshte kaq hapur. Atëherë, pranonte me gjithë qejf një *ménage à trois*? Mos ndoshta marrëdhënia e saj me një mashkull tjetër e përndizte atë, luksemburgesin, mos ndoshta e rizgjonte dhe e ushqente dhe e përtërinte fuqinë e tij mashkullore në rënie? Më e mundshme është që jo. E shumta, ishte një ndjesi e vagullt dhe e errët brenda tij, në atë çka quhej pavetëdije, *das Unbewusste*, sipas terminologjisë së psikoanalizës, shkencë për disa dhe pseudoshkencë për disa të tjerë, e themeluar nga njëri prej klientëve të zakonshëm të *Café Central*-it, Professor Freud. Sipërmarrësi, Bolo, e ndërpreu lidhjen e fshehtë me balerinën e tij me ta nuhatur se ajo ishte hedhur në krahët Jespersenit, po njëkohësisht filloi të tregonte ngaherë e më tepër ndaj këtij të fundit një ngrohtësi të atillë që fqinjëronte pothuaj me dashurinë atërore, dhe, për më tepër, e nxiste me mënyra të ndryshme lidhjen e asaj që kishte qenë gjer pak më parë dashnore e tij me atë që e kishte në vend të një biri, vënie në skenë *sui generis* e kompleksit të Edipit në teatrin e pavetëdijes së këtij sipërmarrësi, ose shfaqje e përmbysur e kompleksit të Edipit në pavetëdijen e tij ashtu si brenda një kamere fotografike. Ndërkaq, të gjitha këto përkonin me suksesin përherë e më të madh të Jespersenit

në një skenë tjetër, kështu që fare mirë mund të kuptohen si strategji e sipërmarrësit për ta mbajtur sa më të lidhur artistin, druase ky mund të gjente ndonjë sipërmarrës më të fuqishëm dhe t'i ikte. Sa për Helgën, ajo ishte tërësisht skllave e Jespersenit dhe aq i bënte që ai tashmë ishte artisti kryesor i shfaqjeve dhe ajo thjesht i shërbente si sfond. Po Jesperseni nuk e braktisi zotin Arnold Gaston Baudoin van Differding, dhe pas çdo gjase jo për hir të Helgës, po të mos harrojmë që, sidomos në ato vite, ai kishte për borxh t'i linte femrat po aq shpejt dhe po aq kollaj sa ç'i zinte.

Nga shfaqja në shfaqje, me numra telepatie, hipnotizime dhe zbulime të fshehtash të ndryshme të njërit shikues apo të tjetrit, dhe me një bujë që sa vinte e rritej mbas çdo mbrëmjeje në *Konzerthaus* me sallën për tre mijë veta përherë të mbushur plot e përplot, koha kalonte si pa u ndier dhe, ashtu si në ato përrallat e metamorfozave të dyfishta me Hirushe që shndërrohet në princeshë apo me brek apo gjarpër që shndërrohen në princ dhe pastaj anasjelltas, veçse në këtë rast kjo nuk ndodhte brenda natës, por duhej të zgjaste një muaj, Erik Lars Jespersenit i erdhi dita që të bëhej sërishmi Shtajshnajder, ushtari Shtajshnajder, dhe të kthehej në front. Po ja, edhe në këtë rast e ndihmoi fati, ose një vendosje e mbrothshme yjesh, siç do thoshte ai më vonë. Kësisoj, në njërën nga këto shfaqje shkoi familja perandorake dhe, të mahnitur nga Jesperseni, anëtarët e saj të pranishëm deshën ta takonin dhe t'ia shprehnin drejtpërdrejt përgëzimet e tyre. Dhe ndodhi që ata mësuan nga ky takim se magjistari duhej të kthehej mbas disa ditësh në front dhe, zonjave sidomos, iu duk një anomali e

papranueshme, dhe ai mori premtimin nga vetë Perandori se do nxirrte një urdhër që ta lironte njëherë e mirë nga detyrimet ushtarake. Dhe në ato ditë fatlume i erdhi edhe një e mirë tjetër, ndoshta edhe më e madhe, sepse ishte me një rëndësi më afatgjatë. Nuk dihet me siguri nëse i erdhi nga ky takim dhe nga vetë Perandori, siç do rrëfente disa vjet më vonë, apo nëpërmjet ndërhyrjesh të njerëzve të tjerë nga qarqet e larta ose që u dëgjohej fjala në qarqet e larta po të kërkonin favore, dhe të tillë magjistari që po bëhej ca nga ca i famshëm kishte njohur disa në atë muaj të parë lavdie, po sidoqoftë u arrit që ai të merrte dokumente zyrtare me emrin e tij të ri, pra si nënshtetas i Habsburgëve, por që do t'i lejonte të paraqitej si pinjoll i një familjeje aristokratësh danezë të zhvendosur në trevat e kësaj Perandorie disa dekada më parë, kur kishte lindur ai, dhe tani e paskësh marrë nënshtetësinë më së fundi. Gjithsesi, tashetutje ai do të mund të quhej zyrtarisht Erik Lars Jespersen.

Pikërisht në atë periudhë fillon të dalë emri i tij në gazetatat kryesore, njëherësh me lajmet për armëpushimin midis Perandorisë Austro-Hungareze dhe fuqive të Antantës, pastaj për armëpushimin midis Gjermanisë dhe këtyre fuqive, dhe kapitullimin e Fuqive Qendrore dhe mbarimin e luftës, dhe pastaj për shpalljen e Republikës së Austrisë Gjermane, e cila brenda më pak se një viti do të ripagëzohej si Republikë thjesht e Austrisë. Shfaqjet e magjistarit vazhdonin, madje ato erdhën duke u dendësuar dora-dorës që fama e tij arrinte lartësi të reja me një vrull të

atillë që dukej sikur synonte të puthte yjet që i kishin sjellë mbrothësi në jetë, në një jetë ose në një karrierë hapat e mëtejshëm të së cilës tashetutje do dëshmoreshin jo vetëm nga rrëfimet e tij, por, ndërthurur me to, edhe nga shkrime që nuk e kishin burimin te rrëfimet e tij. Natyrisht, ndryshe nga lajmet për luftën dhe kapitullimet dhe paqen dhe nga të tjera lajme që u paraprinin ndryshimeve të tjera të mëdha që do ndodhnin së afërmi në hartën e kontinentit, emri i tij dilte në faqe të brendshme kronikash artistike ose argëtimi ose mondane, ose thjesht, dhe më së shpeshti, në trajtë njoftimi për shfaqjen e radhës. Gjithsesi, mësojmë se Jesperseni arrin të ngjitet në skenën e teatrit *Apolo*, më i madhi e më i rëndësishmi teatër i varieteve në Vjenë, jo teatër, po tempull i varieteve! Shfaqja e tij e parë në këtë skenë është e datës 1 janar 1919 dhe ai vazhdoi aty gjer në vjeshtën e atij viti. Herë pas here arrinte të jepte gjer në gjashtëmbëdhjetë shfaqje në javë dhe duke u shitur të gjitha biletat, rekord që e kishte tejkaluar vetëm tenori Enrico Caruso, por në salla më të vogla. Në tetor të atij viti e shohim në një turne në Pragë dhe më pas, nga fundi i nëntorit, në Nuremberg. Janari i vitit 1920 e gjen sërishmi në Vjenë, dhe sërishmi në *Konzerthaus*. Gjatë gjithë kësaj periudhe, sipërmarrësi i tij ka qenë po ai, zoti Arnold Gaston Baudouin van Differding, ose thjesht Bolo. Balerinën daneze, që vazhdonte të jepte shfaqje me të, por jo në të gjitha rastet kur shfaqjet bëheshin shumë të dendura, dhe gjithherë si sfond, Helgën, pra, ai e kishte lënë prej kohësh, i velur shpejt nga nënshtimi i tepruar i saj. Dhe ajo u kthye te Bolo, gjë që sikur paralajmëronte në njëfarë mënyre largimin e Jespersenit

mbas një kohe të shkurtër nga ky sipërmarrës dhe kthimin e këtij në gjendjen e mëparshme, para se ta haste në tren atë ushtarin që do bëhej magjistari i famshëm. Ndërsa jeta erotike e Jespersenit, dhe këtu me kronikat e shtypit ndërthuren rrëfimet e vetë Jespersenit, në këtë periudhë ose në këtë kapitull karakterizohet tërësisht nga aventura fluturake pak a shumë ashtu si në rininë e tij të hershme, nëse përjashtohet një lidhje disi e qëndrueshme që pati me një kushërirë ose me mbesën e një kushërire të Perandorit që s'ishte më i tillë, po me sa duket për Jespersenin ajo ruante atë brerore të tjetërbotshme që e mbështillte në përfytyrimin e tij retrospektiv të takimit me familjen perandorake, takim ku ajo në të vërtetë s'kishte qenë.

Nga numrat e Erik Lars Jespersenit në ato muaj ngjitjeje të furishme drejt zenitit të famës, ndoshta ai që shkaktoi mahnitjen më të madhe në sallën e shfaqjeve, por që me siguri ishte ai që pati jehonën më të madhe në shtyp, është ky i mëposhtmi. Shikues të ndryshëm i dërguan nga plateja ose edhe nga lozhat një sërë zarfesh, secili me nga një fjali në letrën që përmbante. Ai, magjistari, pasi i mblodhi të gjitha zarfet, që ishin pesëmbëdhjetë apo njëzet, por që shikuesve ndoshta iu dukën më shumë, filloi t'i merrte veç e veç dhe, pa e hapur zarfin që merrte, thoshte një fjali. Pastaj, në mes të një heshtjeje hënore, e hapte zarfin, e lexonte duke përsëritur të njëjtën fjali dhe sakaq dikush nga plateja ose nga lozha ngrihej dhe pohonte se ishte dërguesi i atij zarfi dhe se ishte pikërisht dhe pikë për pikë fjalia që ai kishte shkruar. Dhe salla ushtonte nga duartrokitjet,

që vinin duke u rritur nga njëra letër në tjetrën, shoqëruar me brohorima, “bravo, bravo!”, sidomos në ato raste kur fjalitë qenë nga më të përçudshmet, prandaj dhe më vështirë për t’i gjetur, sepse ishin thënie pa kurrfarë kuptimi ose me fjalë të palidhura, apo madje grumbuj tingujsh që përftonin pseudofjalë, si të ishte fragment poezie dadaiste, poezi po aq në modë sa fenomenet paranormale dhe sa elementet ngacmuese orientale në veshjet e femrave që kishin mbushur sallën. Dhe, për të shmangur monotoninë që mund të krijonte përsëritja e hapjes së njëpasnjëshme të zarfeve, aq më tepër që mund të vinte një çast kur shikuesit të bindeshin se ai do t’i gjente të gjitha dhe humbte ose dobësohej kësodore efekti i habitës, ai thoshte, kur e kur, gjëra të tilla si: “Ja, tani të kërkojmë ndonjë shprehje të çuditshme, nga ato që askush nuk i përdor në jetë, nga ato që i vijnë njeriut në mendje prej sferash të panjohura, të përtejme, dhe zotëria që e ka shkruar, ose zonja që e ka shkruar, apo...”, dhe këtu bënte një buzëqeshje kuptimplotë “... zonjusha që e ka shkruar... duhet të jetë frymëzuar në atë çast nga këto sfera, të panjohura, të përtejme, dhe të gjithëve mund të na vijë frymëzimi në një çast apo në një tjetër nga këto sfera”, dhe pastaj rrëmonte ndërmjet zarfeve, merrte ndonjërin syresh dhe, pa e hapur, thoshte fjalinë e përçudshme, ose thënien pa kurrfarë kuptimi ose me fjalë të palidhura, apo madje grumbujt e tingujve që përftonin pseudofjalë, si të ishte një varg poezie dadaiste, dhe pastaj e hapte zarfin dhe në letrën që nxirrte nga brenda tij lexonte të njëjtën gjë. Ose, kur qëllonte që s’kishte kësi fjalish, përpiquej ta shmangte monotoninë duke futur midis leximit

të letrave copa ligjëratash që i vishnin veprimet e tij me vezullime psiko-filozofike apo mistiko-psikologjike.

Ndër gazetat që shkruan për këtë seancë, dhe për këtë seancë gazetat që shkruan qenë më të shumta se ato që kishin shkruar për çdo seancë tjetër të tij, dhe të gjitha ose pothuaj të gjitha e ngrinin në qiell, disa prej tyre lavdëronin më tepër pikërisht ndërhyrjet e tij ligjërimore, duke theksuar se ato u jepnin një përmasë intelektuale apo shkencore numrave të tij, që nuk ishin thjesht sendërgjira iluzionizmi. Këto ishin kryesisht gazetat ku ai, Erik Lars Jepserseni, kishte filluar të shkruante herë pas here mbi telepatinë, duke mëtuar që të mos ishte thjesht një aktor, një *Schauspieler*, po të ishte edhe mendimtar, dhe duke u bërë kështoj një nga pararendësit e studimeve mbi telepatinë, së paku në fushën e përhapjes dhe popullarizimit të njohurive mbi të, dhe e veçanta e shkrimeve të tij ishte se telepatinë e lidhte me parashikimin e së ardhmes. Madje, ndonjëra prej këtyre gazetave e shpjegonte atë numër nëpërmjet një aftësie të Jepsersenit për t'i paraprirë mendërisht qoftë dhe disa sekonda asaj çka ende s'ishte shfaqur, duke parashikuar, pra, fjalinë që do shfaqej në letrën që ishte brenda zarfit. Ndoca gazeta të tjera, disi më skeptike, e shpjegonin të tërën si hipnozë kolektive, që pasonte hipnotizimet e disave prej shikuesve në skenë, hipnotizime përgatitore për atë çka, me ndihmën e ligjëratave të magjistarit, do ta përfshinte paskëtaj krejt sallën, dhe këto gazeta ngulmonin se kishte shikues që nuk mbanin mend mjaft gjëra nga sa kish ndodhur në sallë, po edhe këto gazeta nuk i kursenin lëvdatat për magjistarin, sikurse të gjitha gazetat e tjera. Ose pothuaj të gjitha.

Sepse njëra prej gazetave, apo më saktë një revistë, bënte përjashtim, tek e vinte në pikëpyetje këtë numër të Erik Lars Jespersenit.

Ishte revista humoristiko-shkencore *Microcosmos*, një e përdyjavshme që u kushtonte mjaft hapësirë eksperimenteve të qarqeve dhe shoqatave të ndryshme okultiste aq në modë në Vjenë dhe në qytete të tjera gjermanishtfolëse apo edhe në qytete të tjera të Europës Qendrore. Në një artikull të titulluar “Numri mashtrues i magjistarit Jespersen”, thuhej se Jesperseni në të vërtetë s’kishte kurrfarë aftësie telepatike, dhe s’mund të kishte thjesht ngaqë asnjë njeri në botë s’mund të ketë, ngaqë vetëm Zoti ose ndoshta edhe Djalli mund të frymojë me shpirtrat e njerëzve pa ndërmjetësinë e një faktori fizik, siç është fjala e thënë ose e shkruar, që s’mund ta dish pa e dëgjuar ose lexuar, apo ndonjë shenjë tjetër zëvendësuese e kapshme nga syri, dhe këtu artikulli me sa duket e hidhte fjalën te ndonjë shenjë e mezidukshme dhe e kapshme vetëm nga syri i Jespersenit, po nuk shkonte më tej se ky aluzion tepër i vagullt. Dhe pastaj vinte shpjegimi sipas të cilit ishte krejt e mundshme që Jesperseni, magjistani i rremë, ose magjistani i këtij numri të rremë, ose mashtrues, duhej të kishte bashkëpunëtorë midis publikut, dhe, para se të hapte zarfin e parë, thoshte një fjali çfarëdo, dhe pastaj e hapte zarfin dhe bënte sikur lexonte me zë po atë fjali, për të cilën një bashkëpunëtor pohonte se ishte pikërisht dhe pikë për pikë fjalia që ai kishte shkruar, ndërsa fjalinë e shkruar përnjëmend në zarfin e parë e thoshte kur i vinte radha të dytit, e kështu me radhë. Së fundi, autori i artikullit e ftonte magjistarin Jespersen ta përsëriste atë numër duke

iu nënshtuar vëzhgimit të një vëzhguesi ose më mirë të disa vëzhguesve të zgjedhur me short nga salla, të cilët jo vetëm duhej të shihnin fjalinë e çdo zarfi që hapej dhe kështu të kontrollonin përputhjen e çdo fjalisë të dalë nga zarfi me fjalinë që shqiptonte magjistari para se ta hapte zarfin, por gjithashtu, në mënyrë që të shmangej çdo mundësi manipulimi zarfesh nga magjistari nëpërmjet shpejtësisë së gishtërinjve të tij, duhej të ishin ata, domethënë njëri prej tyre i vëzhguar prej të tjerëve, që t'i hapnin zarfet një e nga një, t'i shihnin letrat e tyre dhe t'ia jepnin magjistarit çdonjërin prej tyre pasi ky të shqiptonte fjalinë e radhës, ndërsa ky duhej të rrinte tërë kohës në njëfarë largësie nga zarfet dhe vetëm do t'i lexonte fjalitë e tyre kur t'ia çonte njëri prej vëzhguesve për t'i lexuar.

Me çdo gjasë, artikulli “Numri mashtrues i magjistarit Jespersen” ia shtoi famën Jepsersenit, sepse në shfaqjen që pasoi botimin e tij, ndonëse dihej që ai nuk do ta përsëriste numrin mbi të cilin ishin hedhur dyshime, biletat mbaruan së shpirti me një shpejtësi rekord, ashtu sikurse shitja e revistës *Microcosmos* kishte arritur shifra rekord. Madje, pati zëra që thoshin se artikullin e kishte shkruar vetë Jepsersenin, i cili shkruante herë pas here artikuj në këtë revistë apo në periodikë të tjerë me profil të ngjashëm, dhe në ndonjë rast shkruante me emër tjetër një artikull ku kritikonte të parin dhe pastaj shkruante me emrin e vet një artikull që i përgjigjej atij që kishte shkruar me emër tjetër, ose, në rastet kur artikulli kritikues ishte në të vërtetë një lëvdatë e tërthortë apo i atillë që rrëzonte vetveten me argumentet që parashtronte kinse për të goditur Jepsersenin,

ky nuk përgjigjej fare, sepse replika në këto raste ishte e panevojshme dhe e tepërt. Po kishte edhe raste që replikën e bënte me një emër të tretë. Kështu, për shembull, mbas një serie artikujsh të tij me udhëzime për lexuesit që këta të provonin aftësitë e veta hipnotizuese, telepatike dhe parashikuese dhe, madje, se si të vepronin si medium, e përjavshmja **Ψ**, *Psi*, shkronjë e alfabetit grek, e para e fjalës *shpirt* ose *mendje* në greqisht, botoi një artikull në të cilin, pasi i thurte lavde Jespersenit për të gjitha aftësitë e tjera që kishte treguar në skenë përveç të vepruarit si medium, bënte pyetjen pse nuk e kishte ushtruar këtë aftësi. Dhe i përgjigjej kësaj pyetjeje duke thënë se ai nuk e kishte ushtruar vetëm e vetëm ngaqë është krejtësisht e pamundur të jesh medium, të jesh në këtë botë dhe në tjetrën njëherësh, të japësh e të marrësh me të vdekurit, përveçse po të jesh Zoti vetë ose ndoshta Djalli, shprehje që do figuronte edhe në artikullin e lartpërmendur të revistës *Microcosmos*. Në replikën e nënshkruar me një emër të tretë dhe të botuar po në revistën **Ψ**, duke zënë pothuaj tërë faqen e parë, Jesperseni thoshte që, ndonëse keqdashja ose smira e artikullshkruesit ishte e dukshme, faktet e kishin detyruar që t'ia njihje të gjitha meritat e tjera Jespersenit. Dhe pastaj vijonte duke shpjeguar pse s'kishte dhënë asnjëherë shfaqje ku të vepronte si medium, duke theksuar se jo vetëm që nuk i mungonte njohja teorike, siç e dëshmonin udhëzimet e tij për profanët, porse ishte edhe plotësisht i aftë për ta ushtruar në praktikë, mirëpo diçka e lidhte, diçka nuk e lejonte. Dhe pjesa e mbetur e shkrimit, më tepër se gjysma e gjatësisë së tij, rrëfente një histori tragjike dashurie me të cilën figura

e Jespersenit, ashtu si në jo pak raste të tjera, kridhej në një dritësim të mugët dhe të mistershëm. Ishte një histori dashurie për një grua që kish vdekur dhe që paskësh qenë dashuria e madhe e jetës së tij, dhe pasioni i tij vazhdonte të ishte po aq i fuqishëm, dhe aq i tmerrshëm ishte ky pasion saqë ai kishte frikë prej tij, kishte frikë të bënte një hap në botën e përtejme dhe të takohej me Euridikën e tij si Orfeu në operën e Gluck-ut, shfaqur si gjithmonë me sukses një javë më parë dhe jo më larg se një kilometër nga teatri *Apolo*, ku jepte shfaqje vetë Jesperseni.

Ndërsa artikullit me titull “Numri mashtrues i magjistarit Jespersen”, të botuar në revistën e përdyjavshme *Microcosmos*, Jesperseni iu përgjigj me emrin e vet. Përgjigjja, ose replika, e botuar në revistën *Pema e dijes* dhe e njoftuar në kopertinën e saj, ishte shumë e shkurtër. Pasi, ashtu si zakonisht në replikat që shkruante, qoftë me emrin e vet apo me ndonjë emër tjetër, i drejtohej me ironi kritikuesit, që mund të ishte ai vetë, dhe e falënderonte që, ndonëse e quante mashtrues, i njihte dhuntinë e një kujtese që mund ta kishte vetëm një mendje e jashtëzakonshme, dhe e falënderonte gjithashtu ngaqë, përveç propozimit që ai të rrinte i palëvizur në skenë gjatë marrjes dhe hapjes së zarfeve, së paku s’po kërkonte që ta lidhnin, shpallte se nuk do t’i nënshtrohej vëzhgimit që propozonte artikullshkruesi dhe që kishte si qëllim thjesht poshtërimin e dinjitetit të tij, por pranonte një provë tjetër, në përputhje me dinjitetin e tij, dhe ku e ku më të besueshme, sepse ishte fjala për një verifikim shkencor të një fenomeni natyror. Dhe jo në sallën e shfaqjeve, por në Universitetin e Vjenës, ku

do t'i nënshtrohej së afërmi një eksperimenti në kushte laboratorike, nën drejtimin dhe vëzhgimin e specialistëve më të mirë të psikologjisë, po edhe të disa fushave të tjera, duke përfshirë edhe matematikën.

Nuk dihet, a me nismën e autoriteteve akademike apo me kërkesë të vetë Jespersenit, po sidoqoftë, pasi mori një letër zyrtare nga rektorati, ai u ndodh përnjëmend, dhe pa kaluar më shumë se një javë, në mjediset e Universitetit të Vjenës. Eksperimenti që i thjeshtë. Magjistari duhej të gjente numrat e një serie krejt rastësore dhe pa asnjë rregull matematik, që shkruheshin një mbas një në dërrasën e zezë të një salle tjetër. Me sytë herë të mbyllur, herë të perënduar, herë të ngritur përpjetë aq sa bebëzat gati-gati zhdukeshin dhe atëherë shiheshin pothuaj vetëm të bardhat e syve, dhe tërë kohën si i kredhur në ekstazë apo si i vetëhipnotizuar, magjistari Jespersen shqiptonte numër mbas numri, teksa profesorët e vëzhgonin gjithë duke mbajtur shënim çdo numër që thoshte ai, dhe duke ditur vetëm një pjesë të numrave që shkruheshin matanë. Asnjë njeri tjetër përveç profesorëve, katër gjithsej, nuk u lejua të hynte në sallën ku ishte Jesperseni. Si mbaroi eksperimenti, këta dolën dhe u mblodhën diku, së bashku me disa kolegë të tjerë, që të çmonin rezultatet. Jesperseni ndenji aty, me një asistent-profesor që ia kishin caktuar për t'i bërë shoqëri, si gjest kortezie nga ana e institucionit. Megjithatë, pothuajse nuk folën. Vetë Jesperseni parapëlqeu të rrinte në heshtje. Dhe a thua ishte duket pritur një vendim gjyqësor. Dhe ishte krejt i qetë, dhe i tillë mbeti tërë kohës, ndonëse përgjigjja vonoi ca. Më së fundi, pasi e mori përgjigjen, doli nga ndërtesa e

vjetër universitare me një të ecur plot gjallëri, me një hije të lehtë buzagazi në pjesën e poshtme të fytyrës dhe me sytë që i xixëllonin nga një gëzim i egër.

Të nesërmen dhe në ditët që pasuan, periodikë të ndryshëm, dhe jo vetëm nga shtypi i specializuar, i pasqyruan gjerësisht rezultatet e eksperimentit. Lajmet ishin kontradiktore. Në disa artikuj thuhej se Jesperseni kishte ngadhënjyer, në disa të tjerë thuhej se kishte dështuar. Ndërkaq, të gjithë artikujt përkonin pak a shumë në atë se Jesperseni s'kishte arritur t'i gjente të gjithë numrat e shkruar në dërrasën e zezë të një salle tjetër, por sasia e numrave që kishte gjetur ishte goxha më e madhe nga çfarë do të mund të pritej prej një gjetjeje rastësore në bazë të përlllogaritjeve të probabilitetit. Po kështu, të gjithë artikujt, ose pothuaj të gjithë, përkonin pak a shumë në atë se një pjesë e profesorëve që patën vëzhguar eksperimentin dhe analizuar pastaj të dhënat ishin të mendimit se, përderisa magjistari s'kishte arritur t'i gjente të gjithë numrat, kjo tregonte që ai s'kishte aftësi telepatike, dhe pjesa tjetër e profesorëve ngulmonin se, përderisa magjistari kishte arritur të gjente një sasi numrash goxha më të madhe nga çfarë do të mund të pritej prej një gjetjeje rastësore në bazë të përlllogaritjeve të probabilitetit, kjo ishte e mjaftueshme për të provuar se ai zotëronte aftësi telepatike dhe po kështu për të provuar, më gjerë, se telepatia nuk ishte një fantazi apo një gjezur sharlatanësh, por një dukuri natyrore e panjohur që duhej studiuar nga shkenca. Nuk dihej kush nga profesorët kishte mbrojtur mendimin e fundit dhe kush kishte mbrojtur të parin, kishte vetëm hamendje, sipas të cilave të parin duhej ta

kishin mbrojtur matematicienët dhe të dytin duhej ta kishin mbrojtur psikologët, nisur nga ideja se matematicienët janë më rigorozë për vetë karakterin e shkencës së tyre, sikurse kishte edhe hamendje që, përkundrazi, të parin ua vishnin psikologëve dhe të dytin matematicienëve, nisur nga ideja se në këtë mes matematicienët duhet t'i kenë kushtuar më shumë rëndësi probabilitetit. I tillë ishte edhe shpjegimi i revistës *Microcosmos*, në botimin e saj të radhës, që doli afërsisht një javë pasi ishte bërë eksperimenti dhe kur jehona e tij në shtypin vjenez po vinte duke u shuar, porse ende nuk qe shuar krejt. Me një artikull redaksional të titulluar “Numrat e vërtetë që provojnë numrin e rremë”, titull që i bënte kësodore jehonë artikullit kushtuar Jespersenit në botimin e paradyjavshëm dhe që synonte ose mëtonte të ishte kurorëzimi përmbyllës i të gjitha shkrimeve për këtë temë, por që, më anë tjetër, do hapte një spirale të re artikujsh, ndonëse tashetutje më së shumti në shtypin e specializuar, kjo revistë vinte në dukje se përqindja e numrave të gjetur nga Jesperseni për të cilët vëzhguesit e eksperimentit që ndodheshin në një sallë me të s'kishin dijeni ishte po aq e madhe sa përqindja e numrave për të cilët vëzhguesit kishin dijeni, çka vërtetonte përfundimisht se aftësitë e jashtëzakonshme të Erik Lars Jespersenit, që askush nuk mund t'i vinte në dyshim, nuk mbeteshin brenda caqeve të leximit të mendjes, porse ishin aftësi të mirëfillta komunikimi psikik në largësi, domethënë aftësi telepatike.

Ndërkaq, bëma më e bujshme e Jespersenit ishte një tjetër ngjarje që gjithashtu ndodhi jashtë skenës. Në tetor të vitit 1920, në shtypshkronjën e bankës shtetërore të

Austrisë, *Oesterreichische Nationalbank*, u vodh një sasi kartëmonedhash të reja, nga ato që kishin filluar të emetoheshin po atë muaj për të zëvendësuar kartëmonedhat perandorake. Shuma e vjedhur ishte mbi 600.000 korona, çka u përgjigjet me përafërsi 70 milionë eurove të sotme. Sipas gazetës *Krone Zeitung*, një nga më të mëdhatë e vendit, e cila me sa dukej donte të ishte ose të tregohej më e saktë, ishin rreth 660.000 korona, ndërsa më vonë, ngaqë hetimet e policisë kishin ngecur dhe nuk po ecnin përpara, gazeta të ndryshme filluan të hamendësonin se autori i vjedhjes duhej të ishte shumë i zoti, një artist i vërtetë, madje ndonjë komentues shkoi aq larg sa të thoshte se një vjedhje të tillë të pazbulueshme dhe mu në shtypshkronjën e bankës shtetërore mund ta bënte vetëm një mendje me veti diabolike, gazeta *Kleine Beobachter*, shqip *Vrojtuësi i vogël*, shkoi edhe më larg duke e mbështetur këtë koment me dhënien e shifrës 666.666 korona si shenjë ose gjurmë ose firmë çapkëne dhe hokatare që kishte lënë autori i vjedhjes, meqenëse numri 666 simbolizon Djallin, dhe mu për këtë paskësh vjedhur jo vetëm kartëmonedha të mëdha, po edhe disa të vogla, prej 1 ose 2 koronash. Në një klimë të tillë dhe në këto rrethana të trishtueshme, njëri nga zyrtarët e bankës, adhures i zjarrtë i magjistarit Erik Lars Jespersen, iu drejtua këtij duke iu lutur që të ndihmonte për ta zgjidhur çështjen. Magjistari pranoi me kënaqësi të vihej në shërbim të ligjit, lajm që e mirëpriti edhe policia, aq i madh ishte dëshpërimi i saj. Qysh të nesërmen, por në prag të Krishtlindjeve tashmë, Jesperseni u paraqit në shtypshkronjën e bankës shtetërore. Ishte i shoqëruar nga një qenie ekzotike, nga një etiopian, të

cilin kinse e kishte ndihmës, dhe që nuk dihej nga e kishte gjetur dhe asnjëherë nuk u mor vesh sesi, a thua magjistari Jespersen kishte arritur të përmbyste rendin e kohës dhe dikush apo diçka që mund të shfaqej vetëm pasi ai të kryente udhëtimin e tij në Mesdheun Lindor dhe në Afrikën Veriore, çka do të ndodhte vitin e ardhshëm, por që ai me çdo gjasë ende s'e kishte planifikuar, një prani e tillë, pra, që vetëm paskëtaj duhej të ishte e mundshme, po shfaqej më përpara. Dhe nuk u mor vesh pse nevojitej prania e tij, ngaqë ai nuk bëri gjë prej gjëje, pa thënë asnjë fjalë dhe pa asnjë shprehje në fytyrën e tij si prej shpendi, duke ndenjur tërë kohën përbri Jespersenit si të ishte vërtet një shpend magjik i ndonjë shtrigani të atyre viseve të largëta e të panjohura. Vetë Jepseni, me një planimetri të shtypshkronjës në njërën dorë dhe me listën e punëtorëve të saj ndarë sipas reparteve në dorën tjetër, u vërtit repart më repart një copë herë të mirë, sërish e sërish, disa orë kështu, herë duke këqyrur qoshet dhe zgëqet e mënjanuara, herë duke ndenjur në vende të hapura i palëvizur dhe i përqendruar, si për të dëgjuar zëra që i vinin së brendshmi nga kushedi se ku, dhe kërkoi dikur që të mblidheshin punëtorët e disave prej reparteve, të caktuara prej tij, dhe të bëhej apeli i tyre. Si mbaroi apeli, e vuri gishtin më së fundi tek emri i njërit prej punëtorëve, pikërisht njëri që mungonte, dhe shpalli se ai ishte autori i vjedhjes. Policia nuk vonoi ta gjente, e arrestoi pa asnjë ngurrim dhe ai e pohoi menjëherë krimin.

Të nesërmen, kjo ngjarje zuri faqen e parë në shumicën e gazetave. Madje këtë herë shkroi për Jespersenin edhe *Wiener Zeitung*, e përditshmja dyqindvjeçare, një nga më

të vjetrat në botë, asokohe gazetë zyrtare e qeverisë prej disa dekadash. Ajo dha edhe shpjegimin më të plotë për ngjarjen, e jo thjesht se çfarë kishte ndodhur, po edhe se si kishte ndodhur. Dhe, duke qenë gazetë zyrtare e qeverisë, u përpoq të jepte një shpjegim sa më të besueshëm. Kësisoj, pasi shkruante se ishin vjedhur edhe kartëmonedha me pak vlerë, veçse pa e përcaktuar sa ishin dhe, me maturinë që pritej nga kjo gazetë, nuk kuturiste të thoshte sa ishte saktësisht shumta e vjedhur, sikurse nuk thoshte që ajo shumë ngërthente simbolin e Djallit, shtonte se fakti që ishin vjedhur të tilla kartëmonedha e paskësh bërë Jespersenin të mendonte se nuk ishte fjala për ndonjë bandë të organizuar dhe me përvojë të madhe, porse autorësia e vjedhjes duhej kërkuar brenda shtypshkronjës, te punëtorët e saj. Hapi tjetër i arsytimit të Jespersenit sipas kësaj gazete, e cila asnjëherë nuk e quante “magjistari Jespersen”, po thjesht “zoti Jespersen”, ishte përcaktimi i krimit si vepër e një njeriu të vetëm dhe që punonte në ndonjë nga repartet ku ishte më kollaj të fshiheshin paratë e vjedhura, përfundim i arritur duke u nisur nga hamendja se vjedhja duhej të ishte bërë me shpejtësi, e vetmja hamendje logjike ishte e pranueshme pasi qenë mënjeluar të gjitha mundësitë e tjera. Dhe, si i veçoi këto reparte dhe duke e kërkuar vjedhësin midis punëtorëve të tyre, zoti Jespersen s’e pati vështirë të hidhte hapin e fundit dhe të pashmangshëm logjike ishte, veçimin e të vetmit njeri që i plotësonte të gjitha kushtet për të qenë autori i krimit, sepse, përpos që punonte në njërin nga repartet ku mund të fshiheshin më kollaj paratë e vjedhura, ishte i vetmi nga punëtorët e këtyre reparteve që s’kishte shkuar në punë, pikërisht atë ditë që Jesperseni do kryente hetimet e tij.

Ndonëse gazeta *Wiener Zeitung* nuk i vishte Jespersenit asnjë veti çudibërëse, të mbinatyrshme, madje as edhe aftësi natyrore të jashtëzakonshme e të panjohura si telepatia, porse e shpjegonte bëmën e tij si fryt i një logjike të hekurt që ndërthurej me një intuitë apo nuhatje psikologjike të pagabueshme, dhe ndonëse të tilla shpjegime kishin boshllëqe, lavdërimet e këtij periodiku, për shkak të një prestigji të padyshimtë apo të një breroreje solemniteti që kishte si organ zyrtar i qeverisë, e rritën famën e Jespersenit më shumë se të gjitha gazetat që i mvishnin veti të mbinatyrshme apo aftësi natyrore të jashtëzakonshme dhe të panjohura, teksa në të njëjtën kohë ky qëndrim i kësaj gazete shërbeu si një nxitje për simotrat e saj më ekstravagante, që kishin edhe ato lexuesit e tyre besnikë dhe që nuk e morën si përgënjeshttrim qëndrimin e saj, po përkundrazi, e morën ose bënë sikur e morën si njëfarë mbështetjeje, aq sa ndonjëra, sado që në mënyrë disi figurative, arriti të shtronte pyetjen nëse Jesperseni ishte qenie gjysmëhyjnore apo së paku me prejardhje të mbinatyrshme. Gjithsesi, përpos një rritjeje të tillë të famës, Jesperseni fitoi edhe një shpërblim prej 2000 koronash, të barasvlershëm përafërsisht me 220.000 euro të sotme.

Nga kjo periudhë, Jesperseni rrëfen një ngjarje të parëndësishme në dukje. Tashmë ishte goxha i pasur, madje gjer diku edhe i pranuar në shoqërinë e lartë. Ndërkaq, përpos flirteve apo aventurave me dama të kësaj shoqërie, ia kishte ënda të vizitonte herë pas here bordellot më të

lira, të cilat i plotësonin me sa dukej diçka që te të parat nuk arrinte ta gjente, sikurse anasjelltas, e kjo ndoshta mund të shpjegohet me prirjen e tij për ta dyzuar vetveten, siç e kanë shpjeguar disa nga biografët e tij. Një gjë e ngjashme i ndodhte edhe me frekuentimin e restoranteve luksoze apo kafeneve të modës, të famshmet *Kaffeehaus* të Vjenës së atyre viteve. Dhe frekuentonte sidomos *Café Central*-in, që kishte ose kishte pasur një klientelë të atillë si profesorët Sigmund Freud dhe Alfred Adler, figura të shquara në fushën e psikologjisë, apo shkrimtarin Hugo von Hofmannsthal, që dikush e kishte quajtur “Keats austriak” dhe “Rimbaud austriak”, apo Leninin dhe Trockin gjer pak vjet më parë, kur askujt nuk mund t’i shkonte nëpër mend që së shpejti do ta shkundullonin planetin me revolucionin e tyre bolshevik, teksa tashmë kishin vendosur pushtetin e tyre në një të gjashtën e botës, apo Adolf Hitlerin, i cili mbas disa vjetësh do bëhej po aq i pushtetshëm ose edhe më tepër, apo Josip Broz Titon, që do bëhej i tërëpushtetshëm në vendin e tij dhe njeri me peshë në shkallë botërore disa dekada më pas. Edhe Jesperseni, në vitin 1920, ishte klient i rregullt i *Café Central*-it dhe nga më të njohurit, e megjithatë ky lloj mjedisi me sa dukej nuk i mjaftonte, ose ndoshta nuk e shijonte plotësisht nëse nuk e ndërthurte me vajtjet e tij të herëpashershme, ndonjëherë e njëjta mbrëmje, orëve të vona, në ndoca lokale të tjetërllojta, në taverna të zhurmshme ku mund të hasje turlilloj njerëzish dhe ku pihej verë dhe birra e rëndomtë pa hesap. Dhe nuk i zgjidhte këto lokale ku shkonte mbas *Café Central*-it ose pasi kish ngrënë darkë në ndonjë restorant luksoz dhe përbirohej rrugëve të

mugëta e të zymta të lagjeve popullore, duke shkuar ku ta çonin këmbët, dhe futej në tavernën e parë që i dilte, por jo nëse kishte qenë aty kohët e fundit, sepse në raste të tilla vazhdonte më tej dhe shkonte në ndonjë tjetër ku s'kishte qenë ose ku kishte kohë të gjatë pa shkuar, duke i ndërthurur këto me vajtjet në bordello, para se të pinte në tavernë ose mbas, dhe që nuk ishte përherë e njëjta bordello. Siç rrëfen vetë Jasperseni, tavernën, apo edhe bordellon, i zgjidhte i drejtuar nga një parandjenjë jo plotësisht ose jo përherë e vetëdijshme, që i çonte hapat e tij në një rrugë apo në një tjetër, në një lokal apo në një tjetër. Por një mbrëmje hyri në vendin e gabuar. E kishte pasur një parandjenjë të keqe dhe, asgjëmangut, ose pikërisht për shkak të kësaj parandjenje, i kishte detyruar këmbët që të vazhdonin për aty ku nuk donin të shkonin. Me sa i dukej atij, me sa rrëfen, ishte një gjakim i papërballueshëm për të sfiduar pashmangësinë e fatit, për të qenë vetë fati ose për t'u ndier më i fuqishëm se fati.

Dhe ja, u gjend në një tryezë të drunjtë, i vetëm, si i mbyllur në një sferë të tejdukshme prej së cilës shijonte pamjen rrethepërqark, atë mori njerëzish të shpenguar e të zhurmshëm në tryezat e tjera. Kishte mbaruar gotën e parë të verës dhe po matej të porosiste të dytën kur, papritur, dikush kundruall tij, një mesoburrë trupmadh, me një fytyrë të gjerë e me nofulla katrore, po e vështronte gjithë duke i pëshpëritur diçka shokut që kishte përbri, pamja e të cilit, dhe xixëllimi i syve sidomos, ndillte diçka të kobshme. Ndërkaq, fytyra e atij që po e vështronte Jaspersenin, si e futur në kornizë nga një mjekër e zezë dhe e kujdesur mirë,

ishte krejt e qetë dhe nuk paralajmëronte asnjë lloj rreziku. Dhe Jesperseni nuk u ndje i rrezikuar, madje mendoi se ishte thjesht një kureshtje e dikujt që e paskësh njohur, kur në çastin tjetër ai u çua ngadalë dhe shkoi dhe iu ul në tryezë. Vërtet, njeriu me nofulla katrore e paskësh njohur, po nuk se i qe afruar për t’i shprehur admirimin e tij. Përkundrazi. Pasi e pyeti nëse ishte Erik Lars Jesperseni, pyetje e bërë me një ton prej inspektori policie që nuk po bën verifikimin e emrit, por vetëm kërkon të tregojë se ka informacion për ty, vazhdoi duke e qesëndisur për shfaqjet që jepte Jesperseni si magjistar, teksa ky e dëgjonte gjithë në heshtje, i hutuar krejt, dhe e mbylli ligjëratën me fjalën “çifut”, shqiptuar me një përçmim të dukshëm. Nuk jam çifut, foli më së fundi Jesperseni, i frikësuar tashmë, jam danez. Njeriu me nofulla katrore, të spikatura kërcënueshëm nga mjekra që ia fuste fytyrën e gjerë në kornizë, ia mori atëherë gotën pothuajse të zbrazur dhe, duke shtypur një herë njërën flegër të hundës, një herë tjetrën, shfryu qurrat në të. Çifut je, i tha, të njoha nga hunda. E kishte ngritur zërin, i përndezur me sa duket nga tulatja e Jespersenit, ndërsa në gjermanishten e tij po dilte në pah njëkohësisht një aksent i çuditshëm, i papërcaktueshëm, ndoshta prej të huaji, ose ndoshta qëllimisht përçudnues për të përqeshur të folurën *yiddish*. Jesperseni u çua me druajtje dhe bëri të largohej, i turpëruar, nën vështrime të shumta që qenë kthyer në drejtim të tij tashmë. Po edhe tjetri u çua dhe ia zuri rrugën sakaq, dhe, ndoshta ngaqë Jesperseni ishte një gjysmë koke më i gjatë, e pa të nevojshme ta ulte me forcë, thuajse e përplasi në karrige, duke e quajtur “derr çifut”, *jüdisches Schwein*.

Pastaj e mbërtheu nga jaka e xhaketës dhe e çoi prapë, duke ia mbajtur fytyrën në lartësinë e fytyrës së vet, dhe liroi një rën dorë ngaqë pas çdo gjase po matej ta godiste, kur papritur shpërtheu zallahia dhe gjithçka u përmbys. Një djalë kaproç, shulak, i veshur me një smoking që e bënte të dukej i huaj për atë mjedis dhe qesharak njëkohësisht, iu vërsul mujsharit me fytyrë të gjerë dhe i dha një grusht në nofullën e tij katrore, pastaj edhe një në nofullën tjetër katrore, dhe me një shpejtësi të habitshme për trupin e tij të ngjallmë hoqi qafe dhe rrëzoi përdhe atë tjetrin, që kishte dashur t'i vinte në ndihmë të parit, dhe pastaj edhe një të tretë, që ndoshta kishte dashur të ndërhynte për t'i ndarë. Dhe me kaq mbaroi makthi për Jespersenin, ai me nofulla katrore, i befusuar, nuk reagoi, as edhe dy të tjerët dhe, mes heshtjes së tavernës dhe teksa të gjithë të pranishmit kishin ngrirë, shpëtimtari i panjohur i Jespersenit përfitoi nga ai çast hutimi, u nis të dilte pa humbur kohë duke e tërhequr me vete Jespersenin dhe duke lënë kalimthi mbi banak një shuk me kartëmonedha që me siguri kishin një vlerë ku e ku më të madhe se ajo që duhej të paguanin të dy së bashku.

Në rrugë, si kishin arritur në njëfarë largësie qetësuese nga ajo tavernë dhe i kishin ngadalësuar hapat, i panjohuri u prezantua. Jesperseni kishte pandehur se ai ishte çifut dhe se ky kishte qenë shkak i ndërhyrjes, por jo, ishte shqiptar. Domethënë, nga Shqipëria, emër që Jesperseni e kishte dëgjuar vetëm një herë, pesë a gjashtë vjet më parë, në fillim të Luftës së Madhe, kur s'ishte bërë ende Jespersen dhe tek marshonte nën një shi të mërztishëm e të përjetshëm duke iu afruar maleve të atij vendi, por pa arritur

dot gjer atje, një urdhër i papritur do ta çonte regjimentin e tij qindra kilometra në verilindje, në rrëzomat e një masivi tjetër malor, të Karpateve. Ndërsa emrin e shpëtimtarit të tij në atë mbrëmje të akullt vjeneze nuk do ta mbante mend, së paku kështu do thoshte kur ta rrëfente ngjarjen, vite më pas, piva shumë atë natë dhe shumë gjëra nuk më kujtohen, do thoshte. Dhe, të ulur në një tjetër tavernë sërishmi para gotës së pijes, shpëtimtari i tij, shqiptari, për t'iu përgjigjur pyetjes së tij se çfarë bënte në Vjenë dhe me se merrej, e përkufizoi veten, disi me të qeshur, si “udhëtar profesionist dhe aventurier profesionist”. Dhe kur Jesperseni e pyeti pse kishte ndërhyrë për ta shpëtuar, ai tha se as vetë nuk e dinte, se ashtu i erdhi së brendshmi. Jesperseni u mallëngjye, iu mbushën sytë me lot, pati ndjesinë se diçka ndërmjet vëllait që s’e kishte pasur kurrë dhe një fuqie të epërme e paskësh marrë në mbrojtje, lot gëzimi dhe hidhërimi njëherësh, lot vuajtjeje prej fëmije të mjeruar dhe lot ngazëllimi ngaqë dikush i kishte dalë zot dhe ngaqë e tërë kjo kishte përfunduar mirë, ashtu siç përfundojnë përrallat, “engjëlli mbrojtës” dhe “rojtari im” do ta cilësonte kur ta përshkruante ngjarjen, duke u ndalur me një admirim të dukshëm në hollësi të shpalosjes së forcës së fizike të atij njeriu të mistershëm. Orë më vonë, do qante me ngashërim, tashmë i dehur, tashmë në një tjetër tavernë, pasi kishin shkuar edhe në një bordello ku duke qenë se kishin pirë me tepri, Jespersenin për pak sa nuk e zuri gjumi me t’u shtrirë, ndërsa shqiptari as që e kishte marrë mundimin të zhvishej dhe as të bënte ndonjë gjë tjetër, vetëm kish nderur cigaren, a thua kish harruar pse kishte vajtur aty, dhe të gjitha këto ia

pohuan shoshoqit gjithë duke u gajatur, kur dolën dhe nisën të bridhnin sërishmi që të vazhdonin të pinin.

Kur u ndanë, kaluar mesnata, me përqaftime dhe premtime për një miqësi të përjetshme, Jesperseni kish harruar pas gjase për shkak të pijes ta pyeste ku mund ta gjente prapë, ose e kishte pyetur dhe e harroi të nesërmen në mëngjes kur i doli gjumi dhe pija. Për ta gjetur, shkoi dhe e kërkoi në taverna të ndryshme dhe në orë të ndryshme po atë mbrëmje dhe në mbrëmjet që pasuan, shkoi madje, dhe sigurisht, edhe në tavernën ku e kish hasur, veçse i shoqëruar nga një agjent policie i veshur civil dhe i armatosur dhe i paguar prej tij nën dorë, po nuk e gjeti gjëkund. Atëherë, pajtoi një detektiv privat që ta kërkonte, po as ky nuk e gjeti dot. Më së fundi, Jesperseni e fjeti mendjen se nuk mund ta gjente, duke e shpjeguar këtë vetmevete me gjasën që shpëtimtari i tij nga një vend i largët e i humbur kishte ikur, sepse, siç i kish thënë, ishte “udhëtar profesionist”, ose, kushedi, mund ta gjente vetëm rastësisht dhe papritur, në ndonjë udhëkryq të jetës.

Kjo ngjarje është e parëndësishme në dukje. Mirëpo, ngaqë Jesperseni disa vjet më vonë do ta rrëfente duke e veçuar prej sa e sa ngjarjesh të tjera, një gjë e tillë do të thotë se për të ishte e rëndësishme. Fyerjet apo madje edhe sulmet antisemite nuk kanë qenë të jashtëzakonshme në Vjenën e asaj kohe, por ndoshta kjo ngjarje përbën të vetmin incident të asaj natyre që i ka ndodhur atij. Një shpjegim i mundshëm pse Jesperseni e ka parë si të rëndësishme këtë ngjarje ka të bëjë me faktin se, vite më vonë, një dyshim për vjedhje pikturash u bë shkas që kundër tij të fillonte

një proces i gjatë gjyqësor. Ndonëse një dyshim i tillë u mënjanua shpejt nga autoritetet, nuk mund të mos i kujtonte Jespersenit shpëtimtarin e atij të asaj nate, shqiptarin “udhëtar profesionist dhe aventurier profesionist”, për të cilin hamendësoi se në të vërtetë ishte vjedhës pikturash apo kontrabandist pikturash. Jesperseni e përmend vetëm shkarazi këtë lidhje të mundshme. Por me sa duket kjo ngjarje është e rëndësishme edhe për një arsye tjetër, për të cilën ai nuk ishte i vetëdijshëm, ose nuk ishte plotësisht i vetëdijshëm. Ajo është e rëndësishme edhe ngaqë dëshmon adhurimin e tij për forcën fizike, shtazarake, apo më saktë për ata njerëz që mundën dhe dinë të ushtrojnë dhunë. Vërtet, natyra e kishte bërë shtatlartë, madje tepër shtatlartë, dhe të shëndetshëm njëkohësisht, por diçka duhet ta ketë penguar që ta zhvillonte një aftësi të tillë, teksa më anë tjetër e vuante mungesën e saj. Dhe aftësitë e tjera që kishte, sado të rralla, për të qenë i pushtetshëm edhe ai, nuk ia zëvendësonin dot. Kjo është ngjarja e parë, nga sa dihet, në të cilën ai përjetoi adhurimin e dhunës dhe njëkohësisht ngazëllimin që i vinte ngaqë u ndje i mbrojtur falë përdorimit të saj nga tjetërkush, çka do ta përjetonte në një të ardhme të afërt sërishmi ndaj së njëjtës dukuri, por me trajta të tjera dhe me përmasa të tjera, të pakrahasueshme.

Nuk kaloi shumë kohë nga kjo ngjarje kur ambasadori i republikës së re turke në Vjenë, gjatë një bisede rastësore në një pritje gjysmëzyrtare të bashkisë, i shtiu Jespersenit në mendje që të shkonte e të jepte shfaqje në Stamboll, një nga

qytetet më interesante për shfaqje si ato të Jespersenit, dhe ky e vendosi pa një pa dy që të shkonte. Ndonëse nuk mund të ishte plotësisht i vetëdijshëm për domethënien e kësaj ngjarjeje që sapo u rrëfye ose për çfarë kishte zbuluar ose paralajmëruar ajo ngjarje në qenien apo në jetën e tij të disa vjetëve më vonë, tani, në rastin e udhëtimit, përkundrazi, e kuptonte se ky udhëtim lidhej gjithsesi me protagonistin e ngjarjes, me shqiptarin, ngase ndër të tjera Jespersenin e shtynte edhe dëshira ose kureshtja për të njohur trevat e largëta nga vinte ai njeri, për të njohur Orientin, pra. Dhe, pse jo, edhe një shpresë e mjegullt se mund ta haste në ndonjë udhëkryq apo në ndonjë shteg të mënjanuar e shkretan të atyre trevave të gjera, të cilat në përfytyrimin e tij me sa duket ngushtoheshin e njësoheshin si një pikë e vetme ngase i përkisnin një bote po aq të largët sa fantazitë e përrallave e të legjendave, një realiteti tjetër, i paarritshëm apo në kufijtë e së paarritshmes. Orienti? Po a është *Orient* vendi i “rojtarit” të Jespersenit, Shqipëria? Për Jespersenin pa dyshim që ka qenë, sepse kështu do ta quante, “porta e Orientit”, kur të përshkruante udhëtimin e tij. Veçse duhej të ishte një Orient i zyrtë, i mërziqshëm e i përhimë, ashtu si ato ditë marshimi të ushtrisë austro-hungareze nëpër baltë dhe nën shi duke iu afruar maleve shqiptare me një ngadalësi ligështuese, një Orient pa atë shkëlqimin që i vishej në vegullitë e asaj kohe dhe nga njerëz që s’kishin shkuar asnjëherë në vise ekzotike, ose pa atë mugëtirën e mistershme në të cilën fshihej ai shkëlqim dhe ku Jesperseni donte të depërtonte. Gjithsesi, për të Orienti ishte një botë e vetme që shtrihej nga Shqipëria gjer në Kinë, teksa Japonia

s'kishte gjetur hapësirë në përfytyrimet e tij, që do të mund ta gjente vetëm në dekadën e ardhshme për shkaqe të tjetërllojta, në saje të krijimit të Boshtit, në qoftë se vdekja e tij më 1933 ka qenë vdekje e rreme dhe ai ka arritur të jetojë përtej saj. Por tani jemi në të hyrë të viteve njëzet, më saktë në të hyrë të marsit të vitit 1921.

Dhe ja, ka hipur në Trieste në një vapor italian për udhëtarë, tonazh i mesëm, dhe ndalesa e parë është Ulqini, qytet i banuar prej shqiptarësh, po gjer vitin e shkuar në të njëjtin shtet me Triesten, teksa gjatë luftës i kaloi Perandorisë Austro-Hungareze dhe në mbarim të saj të dyja qytetet u bënë të Italisë, pastaj u përfshi në Mbretërinë e sapokrijuar Serbo-Kroato-Slllovene, siç u përfshi e dikurshmja Principatë dhe pastaj Mbretëri e Malit të Zi, në të cilën kishte qenë ky qytet gjer nga mesi i luftës dhe prej më se tre dekadash. Të gjitha këto ia ka shpjeguar në lundrim e sipër Jepsersenit një oficer i anijes me një gjermanishte shumë të rrjedhshme. Deti është i trazuar, madje i egërsuar herë pas here, dhe udhëtimi zgjat më se dy ditë.

Në Ulqin, ndodh një vonesë tjetër, dhe shkak, siç i shpjegon i njëjti oficer Jepsersenit, është pritja e një pinjollit të një dere të madhe malazeze, i cili s'kishte mbërritur dot në kohën e parachikuar, ndonëse lundrimi, për shkak të detit të keq, kish zgjatur diçka më shumë nga sa pritej. Tekembramja, vetëm për hir të tij qenkëshin kthyer në Ulqin, dhe tani po i vononte. Sa mund të vonojmë, e pyet Jepsersenit oficerin e anijes, tek po sheh që disa nga udhëtarët kanë filluar të zbresin. Tjetri i thotë se nuk i dihet, po gjithsesi do t'i bien sirenës kur të jenë gati. Zbret edhe

Jespersen, me mendjen që të mos largohet shumë, le që s'ka se ku të largohet, qyteti është i vogël. Dhe nuk se po kërkon shpëtimtarin e tij, nuk e përfytyron dot në atë pallangë që i duket aq e mjerueshme, doemos duhej të kishte vendbanime goxha më të mëdha shqiptarësh, qytete të vërteta, sado të varfra e të prapambetura, dhe, besonte ai, Shqipëria duhej të kishte madje edhe kryeqytet. Kështu që, edhe nëse miku i tij i një nate të vetme dhe të paharrueshme ndodhet në atë çast në vendlindje, ç'punë mund të kishte aty, mendon Jesperseni, ose do thotë që ka menduar, pasi të kthehet në Vjenë dhe t'u rrëfejë gjëra nga udhëtimi i tij në Orient kureshtarëve të ndryshëm, gazetarë ose jo, apo edhe në një seri artikujsh që shkroi vite më vonë për këtë udhëtim dhe që i botoi në një nga revistat e specializuara për të cilat shkruante herë pas here. Ja, është ngjitur në kështjellë, si për t'u shkëputur nga bota poshtë, a thua është hedhur në një përmasë tjetër të realitetit, po të përdorim një shprehje të huajtur nga fizika dhe që sapo kish hyrë në gjuhën e astrologjisë apo edhe në ligjërimin profan asokohe. Vërtet, po kërkon varrin e Mesisë së Rremë, të profetit Sabatai Tzvi ose Sabatai Zevi. Pas gjasash ka dëgjuar për të qysh në rini të hershme, nga babai ose nga rabinë miq të babait, po sidomos është njohur me historinë e tij në turneun e vitit të shkuar, kur kaloi në Pragë dhe shfletoi libra të vjetër me orë të tëra në bibliotekën e Pragës, i interesuar sidomos për traditat e atjeshme kabalistike, teksa kishin filluar tashmë ta ngacmonin misteret e astrologjisë, dhe nga njëri prej atyre librave të vjetër mësoi se jo vetëm shenjat zodiakale përkatëse, të tij dhe të mistikut të madh heretik, po edhe

hartat e tyre zodiakale ngërthenin afri të habitshme. Dhe mësoi gjithashtu se ai ka vdekur në Ulqin, ku e kishte internuar Sulltani, në skajin e mbramë të perandorisë, pra, dhe se aty e ka edhe varrin. Po Jespersen nuk po e gjen dot, ndonëse kështjella është e vogël. Pyet njërin e tjetrin nga kalimtarët e rrallë me veshje të allasojta, duke u thënë, si të vetmen fjalë që do të mund të kuptonin, atë emër, në të dy trajtat e tij, Sabatai Tzvi dhe Sabatai Zevi, e ata vetëm ngrenë supet. Më së fundi, vendos të kthehet në anije. Humb disa herë në rrugët e kalldrërta e të vdekura të kështjellës, që sikur japin e marrin me retë e dendësuar ndërkohë në pasditen që po ikën ngadalë, dhe i bëhet se kthehet sërish e sërish në të njëjtën rrugë, që nuk të shpie asgjekundi. Po ja, papritur është gjendur te sheshi i portës së madhe nga e cila ka hyrë në kështjellë. Nga porta, ku e presin shkumat e një ere të ndërkryer që i kujton gravurat mesjetare me fëmijë gjigantë pezull në qiell duke fryrë me bulçitë që sa s'u pëlçasin, shihet limani dhe ai shquan anijen e tij që llamburit nga dritat, ndezur kudo, ndoshta diçka më herët se zakonisht. Sirena s'ka rënë, e megjithatë ai nxiton hapat nëpër shtegun e pjerrët dhe nën pikat e para të shiut, që sikur po vonon të fillojë.

Në anije, merr vesh se njeriu që prisnin ka ardhur, dhe vërtet, për nder të këtij mysafiri të shquar, pra, tërë ato drita, ajo përpjekje për t'i dhënë anijes njëfarë shkëlqimi festiv! Asgjëmangut, ende s'mund të nisen, ngaqë duket se po ia beh një shtrëngatë. Jespersen ka hyrë në sallon, ku shampanjës së zakonshme para darke i qe shtuar muzika e gramafonit, një muzikë vallëzimi, ndonëse troshitjet

e herëpashershme, sado që anija ndodhet në limanin e mbrojtur mirë nga çdo anë, e bëjnë vallëzimin të pamundur. Në një tryezë në krye të sallonis është ai, pinjollit i një dere të madhe malazeze, princi, siç e quajnë tashmë njerëzit e personelit të anijes, ndonëse nuk është trashëgimtar dhe as pretendent i fronit të zbrazët të Njegoshëve, dhe është pa shpurë, i shoqëruar vetëm nga një grua e re, shumë e gjatë, përpos që edhe shumë e bukur, më saktë me një bukuri të egër që Jespersenit i duket mjaft ngacmuese. Aty janë edhe disa të tjerë, ata të paktë që janë duke udhëtuar në klasën e parë dhe tre oficerë të anijes, kapiteni në tryezën e princit dhe ai me të cilin ka zënë muhabet Jespersenit qysh në fillim të udhëtimit dhe një i tretë në një tryezë diku pranë tyre, por të gjithë janë afër e afër, salloni nuk është i madh. Jespersenit, disi i turbulluar nga shfaqja dhe prania e asaj gruaje, aq e afërt dhe aq e largët njëherësh, ka zënë vend në tryezën e dy oficerëve, si për t'u ndier sa më tepër si i shtëpisë, në sytë e saj dhe në sytë e vet. Dhe e përpin me shikimin e tij atë grua, princeshën, siç e quan oficeri italian i anijes, që i thotë Jespersenit, si me shaka, se duhet të jetë i kujdesshëm, se thonë që burrat e këtyre viseve barbare kanë për borxh të të vrasin po të shohin se ua lakmon gruan. Jespersenit bën sikur s'e ka dëgjuar apo sikur nuk e ka kuptuar dhe i bishton fjalës duke e pyetur nëse do vonojnë edhe shumë për t'u nisur. Atëherë oficeri i anijes i shpjegon se në këtë pjesë të Adriatikut shtrëngatat ikin ashtu siç vijjnë, se nuk zgjasin, kështu që ia vlente të prisnin ca, dhe fillon t'i rrëfej një histori që i ka ndodhur si ndonja dyzet vjet më parë në rrethana të ngjashme babait të tij, detar gjithashtu. I

ka ndodhur kur anija e tij, një velierë, më saktë një *goletta*, sapo ishte nisur nga Ulqini në një pasdite si kjo dhe e zuri shtrëngata papritur, s'mund të vazhdonin më, e as mund të ktheheshin prapë në Ulqin, sepse dallgët po do ta përplasnin anijen te shkëmbinjtë dhe do ta bënin copë-copë, kështu që s'u mbeti veçse të kërkonin, si të vetmen rrugë shpëtimi, grykën e lumit Buna, ose Bojana, siç e ka emrin edhe princesha, shpjegon oficeri i anijes, lumë i lundrueshëm ky, më pak se dhjetë milje në lindje të Ulqinit, dhe fati deshi që era të frynte në atë drejtim dhe shumë shpejt u gjendën te grykëderdhja e Bunës, po ja, mu në hyrje të saj, tashmë në ujëra të qeta, kur pandehën se shpëtuan, dhe njerëzit shpëtuan përnjëmend, veliera u mbyt. Nga mbytja e velierës së babait, shpjegon italiani, u krijua një ishull, Ishulli i Bunës, Ada Bojana në gjuhën e malazezëve, i cili ka trajtën trekëndëshe të deltës së lumit, duke i ndarë ujërat e tij në dy degë. Anija jonë është ku e ku më e sigurt, shton, të tilla shtrëngata më tepër janë të bezdisshme se të rrezikshme, po nuk i dihet. Dhe ndoshta fillon prapë të rrëfejë një histori me anije të mbytur, ndërsa Jesperseni nuk po e dëgjon më, e ka mendjen te princesha që sapo është çuar dhe, ndonëse edhe e ulur duket që është një grua shumë e gjatë, ai tani mahnitet nga gjatësia e këmbëve të saj, gjë që spikatet edhe nga fustani i ngushtë e i shkurtër, paksa mbi gju, *cloche*, sipas modës më të fundit. Dhe ja, princesha niset për të vajtur diku, pas gjase në tualet, dhe nis të përshkojë sallonin. Sakaq, nga një troshitje e befte e anijes, hapat e saj ngjajnë si hapa vallëzimi, sikur po ndjekin muzikën, po në të vërtetë thjesht kalamendet dhe e humb drejtpeshimin dhe